Gildebrief

Ambacht van molenaar
staat op de Nationale Inventaris
Immaterieel Cultureel Erfgoed Nederland

Het Gilde van Vrijwillige Molenaars

39e jaargang no. 3 september 2020

COLOFON

Gildebrief
De Gildebrief is het verenigingsblad van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars (GVM) en verschijnt vier keer per jaar in een oplage van 2.500 stuks in de maanden maart, juni, september en december.
Alle leden van de vereniging hebben het recht in de Gildebrief artikelen te plaatsen, hun mening te uiten en kanttekeningen bij het beleid van de vereniging te plaatsen.
Het hoofdbestuur van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars is niet verantwoordelijk voor deze uitingen en kan hierop niet worden aangesproken.
De verantwoordelijkheid voor de inhoud van artikelen berust bij de auteur.
De redactie is, tenzij anders vermeld, verantwoordelijk voor het geheel als blad.

Abonnement niet leden
Niet leden van het Gilde kunnen zich abonneren op de Gildebrief door donateur van het Gilde te worden voor het minimale bedrag van 15 Euro.

Advertenties
Voor bedrijven of instellingen die gelieerd zijn aan 'de molenwereld' bestaat de mogelijkheid in de Gildebrief te adverteren. Informatie is verkrijgbaar bij de boekhouder (zie hieronder).

Bestuur van Het GVM
Voorzitter
Erik Kopp
voorzitter@vrijwilligemolenaars.nl

Secretaris
Tom Kreuning
Molenkade 8, 1829 HZ Oudorp (NH)
secretaris@vrijwilligemolenaars.nl

Penningmeester
Geert Jonker
penningmeester@vrijwilligemolenaars.nl

Afdelingscoördinator
Leen Lagerwerf
afdelingscoordinator@vrijwilligemolenaars.nl

PR & Promotie
Peet Wessels
06 – 2120 7895
communicatie@vrijwilligemolenaars.nl

Ledenadministratie
Willem Boender
ledenadministratie@vrijwilligemolenaars.nl

Vertrouwenspersonen
Ada Meurs
Van Middachtenmarke 33, 8016 GC Zwolle 06 - 1676 6741
Hub van Erve
Hoevense Kanaaldijk 9, 5018 EA Tilburg 013 - 536 2100

Verzekering en boekhouding
Jan Wieffer
verzekering@vrijwilligemolenaars.nl
boekhouding@vrijwilligemolenaars.nl

Website
Kees Kammeraat (waarnemend beheerder)

Examencoördinator
Wilma Dondergoor
examencoordinator@vrijwilligemolenaars.nl

Bliksemafleidercontrole
Andre Canrinus
bliksemafleidercontrole@vrijwilligemolenaars.nl

Steunpunt molenbiotoop
Jorinde Pijnnaken-Vroeijenstijn (De Hollandsche Molen)
Zeeburgerdijk 139, 1095 AA Amsterdam 020 - 623 8703
DHM@molens.nl

Rekeningnummers
IBAN NL40 TRIO 0198 54 28 95 (algemeen)
IBAN NL26 TRIO 0198 55 85 70 (Gildeverzendingen)
BIC TRIONL2U

Kon. Bibliotheek: ISSN 1381-9151

In dit nummer: september 2020

Uitnodiging Algemene Ledenvergadering	4
In Memoriam Cor Boonstra	5
Toegankelijker maar niet makkelijker	6
Ode aan de molenaar	9
Het verhaal van de brand in korenmolen Ceres	10
Leven en werken op een Hollandse watermolen	12
Reacties op de Gildebrief	15
Versnelde controle na roedebreuk	15
Hernieuwde aandacht voor het Zuid-Hollandse poldermolenerf	16
Subsidieaanvraag is er niet makkelijker op geworden	19
De molen van Risseeuw in Groede	20
Bovenstroming (vraag het de meteoroloog 2)	23
Schroefvormen en schootvariatie	24
Subsidie bouwtekeningen Noordmolen Twickel	27
Aantrekkende wind na koufront (vraag het de meteoroloog 3)	29
Leer je molen kennen	31

Redactie Gildebrief
Hoofdredactie: Bas de Deugd
Namens bestuur: Tom Kreuning
Redactieadres: Dirk Karsstraat 47, 4143 AX Leerdam
Tel: 0345 - 630112
redactie@vrijwilligemolenaars.nl
Eindredactie: Mark Dwarswaard
Tekstredactie: Barend Zinkweg

Vormgeving
Studio De Bunschoter

DE BUNSCHOTER
SAMEN COMMUNICEREN

Druk
Drukkerij de Bunschoter, www.debunschoter.nl

Kopij en mededelingen
De redactie neemt graag kopij en suggesties voor artikelen in ontvangst en beoordeelt deze op plaatsbaarheid in haar geheel, gedeeltelijk of in gewijzigde vorm, zulks in overleg met de auteur.

Kopij voor het **decembernummer** van 2020 moet in het bezit zijn van de redactie voor 1 november 2020. Voor een latere aanlevering dient men te overleggen met de redactie.Teksten (al dan niet met foto's) kunnen worden aangeleverd per email. Bij voorkeur in Word op emailadres redactie@vrijwilligemolenaars.nl.

Neem voor het meezenden van foto's even contact op met de eindredacteur.

Wijziging persoonsgegevens
Voor het wijzigen van persoonsgegevens, bijvoorbeeld bij verhuizing, ga je naar "MijnGVM" op de website www.vrijwilligemolenaars.nl. Log in met je emailadres en wachtwoord, vervolgens ga je naar "Mijn Profiel", dan naar "Mijn Gegevens" en vul de nieuwe gegevens in.
Hier kan je ook aangeven of je de Gildebrief wel of niet als papieren versie wilt ontvangen.

Nummer 3

Beste molenaar,

Op de warmste dag van juli zit ik achter de laptop om dit stukje te schrijven, om alles in orde te maken voor de deadline van morgen. De Gildebrief is weer goed gevuld. Ook voor deze uitgave moeten we weer artikelen doorschuiven naar een volgend nummer. Voor ons als redactie is dit mooi: kopij genoeg om uit te kiezen.
Voor de schrijver is het soms lastig om te horen, dat je stuk wordt doorgeschoven. We hebben voor dit nummer zelfs een unicum. We gaan een artikel niet plaatsen. Niet omdat we censuur toepassen, maar omdat we nu al weten dat we geen plaats hebben voor dit artikel. Zie voor meer informatie het artikel 'Leer je molen kennen'.
Maar blijf vooral schrijven en opsturen! De oproep voor reacties op De Gildebrief is geslaagd. Fijn om de positieve reacties te lezen en we gaan aan de slag met de andere reacties.

Veel leesplezier.

Namens de redactie,
Bas de Deugd

KAM, september 2020

Per 1 juli zijn de praktijklessen hervat, weliswaar met beperkingen zoals 'afstand houden'. Gelukkig kan en mag het weer. Het geven en volgen van theorielessen mag ook weer met dezelfde beperkingen. Gelukkig waren hier via het internet al in een vroeg stadium oplossingen voor ontwikkeld. En bezoek op de molen? Ja, dat mag ook weer. Daarvoor zijn richtlijnen opgesteld. Dat zijn algemene richtlijnen die waarschijnlijk op iedere molen anders zullen worden ingevuld. Kortom, er mag weer veel, maar..... het Corona-virus is nog steeds onder ons. Het blijft belangrijk rekening te houden met beperkende maatregelen. Nog dagelijks kunnen we in de media lezen over nieuwe besmettingen. Oppassen dus: de gezondheid van ons allen blijft voorop staan.

In juli werden we opgeschrikt door een ongeval op de Goudriaanse Molen. Daarbij is tijdens het draaien een roede gebroken vlakbij de askop. Gelukkig hebben zich geen persoonlijke ongelukken voorgedaan. De molenaar zal op dat moment wel de schrik van zijn leven hebben gehad. Het onderzoek naar de oorzaak loopt nog.
De afgelopen maanden hoorde ik van andere molenaars, dat er door de droogte behoorlijk wat wiggen los kwamen te zitten. Laat ik het nog maar een keer zeggen: uit voorzorg de wiggen nalopen en op tijd aanslaan voorkomt ongelukken.
Wat me overigens opviel, is dat er in de afgelopen drie tot vier maanden geen meldingen van een incident zijn geweest. Dat kan twee dingen betekenen. Of er is niks gebeurd of er is vergeten te melden. In het eerste geval kan het komen, omdat er misschien minder gedraaid is. In het tweede geval wil ik alleen maar vragen om zo'n melding alsnog te doen. Het helpt ons scherp te houden en daar lessen uit te leren.

Al eerder heb ik geschreven over het modulair opleiden tot molenaar. Binnen de Opleidingsraad is dat ook aan de orde geweest. Persoonlijk ben ik geen voorstander van het in stappen of modules knippen van onze opleiding. Toch meen ik de discussie hierover opnieuw te moeten voeren. Initiatieven voor een 'eigen' opleiding buiten het Gilde om roepen veel vragen op binnen de molenwereld:

- hoe is de kwaliteit geregeld
- zijn mensen wel verzekerd als die niet door het Gilde worden opgeleid
- is de uitstroom van leerling-molenaars te wijten aan onze huidige opleiding (40 procent van de instroom haakt af en verlaat het Gilde)
- wat kan er beter aan onze opleiding
- waarom is er zoveel tijd tussen het proefexamen van het Gilde en het examen van DHM?

Zo zijn er nog wel een paar vragen die mij gesteld worden. Voor het bestuur is dit in ieder geval aanleiding om nog eens kritisch naar de opleiding te kijken. We gaan ook nadenken over een opleiding in stappen die misschien ook korter is. Het is allemaal niet nieuw, volgens mij is dit een discussie die al 20 jaar speelt en niet tot een afgerond einde wordt gebracht. We gaan er mee aan de slag. In deze Gildebrief komt een van de leden al met een voorstel.

Het internationale congres over het ambacht van molenaar wordt in een andere vorm georganiseerd. Op 5 november aanstaande zal het congres in aangepaste vorm via het internet worden gehouden. De sprekers - die eerder waren uitgenodigd - krijgen de gelegenheid te spreken. Zo proberen we eerste stappen te zetten in het bouwen aan een internationaal netwerk van molenaars. Ook hopen we te leren hoe andere landen hun molens instandhouden en hun molenaars opleiden.

Op zaterdag 31 oktober aanstaande wordt de Algemene Ledenvergadering alsnog gehouden. Dat hoop ik, want de beperkende maatregelen moeten het wel toelaten. U wordt daarvoor uiteraard uitgenodigd.

Erik Kopp, voorzitter

Uitnodiging Algemene Ledenvergadering

zaterdag 31 oktober 2020

Aan leden en donateurs van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars.
Hierbij nodigen wij u uit voor de Algemene Ledenvergadering 2020 van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars, die op zaterdag 31 oktober 2020. gehouden wordt op de

Opwettense Watermolen
Opwettenseweg 203
5674 AC Nuenen
Aanvang: 10:00 uur

1. Opening
2. Vaststellen verslag algemene ledenvergadering van 6 april 2019
3. Verkiezing Bestuursleden: voorzitter Erik Kopp is aftredend en stelt zich herkiesbaar. Nieuwe bestuursleden worden voorgesteld: Peet Wessels (communicatie) en Kees Kammeraat (opleidingscoördinator)
4. Bestuursmededelingen door de voorzitter
5. Jaarverslag 2019
6. Financieel verslag 2019
7. Begroting 2020
8. Wijziging Huishoudelijk Regelement
9. Rondvraag
10. Sluiting

Alle vergaderstukken staan op de website www.vrijwilligemolenaars.nl

12:00 uur: Lunch
13:00 uur: Uitreiking certificaten aan de geslaagden van de korenmolenaarscursus van het AKG
14:00 uur: Rondleiding Opwettense watermolen
Vanaf 14.00 uur: Afsluiting met een borrel.

Bijzonderheden:

a. Ad agendapunt 3: Tegenkandidaten voor het voorzitterschap kunnen zich vóór 24 oktober melden bij de secretaris via secretaris@vrijwilligemolenaars.nl
b. Ad agendapunt 8: Wijziging Huishoudelijk Regelement. U kunt hierop alvast schriftelijk commentaar indienen bij de secretaris tot 24 oktober
c. In verband met de catering en zitplaatsen is aanmelding vóór 24 oktober a.s. verplicht op molenaarsdag@gmail.com
d. Doorgang onder voorbehoud van de maatregelen i.v.m. de Corona pandemie.

Parkeren

Er is een parkeerplaats op het terrein van de watermolen en er zijn parkeerplaatsen aan de weg, links van de poort. Ook aan de overkant van het terrein is er mogelijkheid om te parkeren. Dit wordt aangegeven met een bord.

Routebeschrijving vanuit Helmond

Volg de A270 richting Eindhoven en ga aan het einde van de snelweg bij de stoplichten rechtsaf de Wolvendijk op. Na ongeveer 500 meter ligt de WATERMOLEN van Opwetten aan de rechterkant.

Routebeschrijving vanuit Geldrop (richting Nuenen)

Volg vanuit het centrum van Geldrop de Nuenenseweg en Collse Hoefdijk richting Nuenen. Ga bij het viaduct over de A270 richting Eindhoven linksaf de snelweg op. Ga aan het einde van de snelweg bij de stoplichten rechtsaf de Wolvendijk op. Na ongeveer 500 meter ligt de WATERMOLEN van Opwetten aan de rechterkant.

Routebeschrijving vanuit Geldrop (via Eindhoven)

Volg vanuit het centrum van Geldrop de Eindhovenseweg en Geldropseweg richting Eindhoven. Ga bij de stoplichten met de Ford-garage aan de rechterkant, rechtsaf de rondweg op. Bij de grote rotonde (Berenkuil) de eerste afslag naar de Eisenhowerlaan (N270) nemen richting Helmond. Bij de tweede stoplichten, net voordat de snelweg begint, linksaf slaan naar de Wolvendijk. Na ongeveer 500 meter ligt de WATERMOLEN van Opwetten aan de rechterkant.

Routebeschrijving vanuit Sint-Oedenrode/Son en Breugel

Volg de A50 richting Eindhoven en houd nabij industrieterrein Ekkersrijt de richting Eindhoven Centrum aan. Volg de John F. Kennedylaan tot de eerste stoplichten en ga hier linksaf op de Onze Lieve Vrouwestraat (rondweg). Deze gaat automatisch over in de Insulindelaan. Bij de grote rotonde (Berenkuil) de derde afslag naar de Eisenhowerlaan (N270) nemen richting Helmond. Bij de 2e stoplichten, net voordat de snelweg begint, linksaf slaan naar de Wolvendijk. Na ongeveer 500 meter ligt de WATERMOLEN van Opwetten aan de rechterkant.

Routebeschrijving vanuit Eindhoven Centraal Station

Volg vanaf de Fellenoord de weg die overgaat in de Prof. Dorgelolaan. Bij de grote rotonde (Berenkuil) de tweede afslag naar de Eisenhowerlaan (N270) nemen richting Helmond. Bij de tweede stoplichten, net voordat de snelweg begint, linksaf slaan naar de Wolvendijk. Na ongeveer 500 meter ligt de WATERMOLEN van Opwetten aan de rechterkant. Vanuit Eindhoven Centraal Station gaan buslijnen 5 en 6 naar haltes op ongeveer een kwartier lopen van de molen.

In Memoriam Cor Boonstra

Op een rustige zaterdagavond, met zijn onafscheidelijke agenda en een borrel voor zich, is Cor onverwacht maar snel overleden. Veelbetekenend is de toevoeging: hij zou ervoor getekend hebben. Cor werd bijna 89 jaar.

Midden jaren '80 werd korenmolen De Haas in Benthuizen maalvaardig opgeknapt na 50 jaren van verwaarlozing. Cor was een paar dagen eerder geslaagd voor zijn examen. Hij was de eerste gediplomeerde molenaar uit het dorp die op Nationale Molendag 1985 de vang mocht lichten. Samen met enkele dorpsgenoten richtte hij een jaar eerder al de Vereniging Benthuizer Molenaars op. Dat was een illuster gezelschap van molenaars-in-opleiding die niet konden wachten om met de molen aan het werk te gaan. Cor werd voorzitter van die vereniging en bleef dat tot 2014.
Cor werd ook snel AKG-molenaar, waarmee op De Haas ook daadwerkelijk voor menselijke consumptie kon worden gemalen. Het was het begin van een lange reeks jaren, waarin de molenwinkel met gemalen producten werd bevoorraad tot op de dag van vandaag. Daarmee leverde dat een belangrijke bijdrage aan het verdienmodel van Stichting Korenmolen De Haas.

Cor ontvangt een aandenken bij zijn afscheid in 2016.

Toen Cor 85 werd heeft hij zijn actieve molenaarschap beëindigd. Hij vond het niet verantwoord om nog langer de rol van molenaar te spelen. De vereniging had in de loop der jaren flink wat nieuwe aanwas gekregen en het voorzitterschap had hij in 2014 al aan mij overgedragen. Dat was een lastig besluit voor de Pietje Precies die hij was. De vergaderingen werden niet alleen door hem geleid, maar hij maakte ook de verslagen. Zodra er door elkaar heen werd gepraat - en waar gebeurt dat niet - riep Cor met enige stemverheffing, dat er op die manier geen verslag te maken was. Zijn aanzienlijke doofheid speelde daar ook een rol bij. Maar het verslag lag altijd de volgende ochtend bij de leden op de mat.

Cor was ook 'molenbiotoop-bewaker'. Hij heeft het in die functie in 2006 gepresteerd om een gepland veel te hoog appartementencomplex recht tegenover de molen af te laten blazen. Die werden vervangen door woningen die met de nok niet boven de stelling uitsteken. Na een werkbezoek van alle notabelen aan de malende molen kwamen die witbestoven tot een besluit: het plan moest helemaal overnieuw worden gedaan, nu rekening houdend met de molenbiotoop. Onverzettelijke Cor heeft alles zelf nagemeten en bewaakt.

Na zijn afscheid als molenaar kwam hij nog regelmatig boven in het koffiehok om bij te praten. In 2016 speelde Cor nog figurant-in-nood tijdens een brandweeroefening. Liggend op een brancard werd hij door de brandweer met een ladderwagen uit zijn netelige positie verlost.
Tot het laatste moment was Cor helder van geest en geheugen, wat veel mooie, gedetailleerde anekdotes heeft opgeleverd. Zijn hart lag bij de molen.
We hebben hem, vanaf een molen in de rouwstand, tijdens zijn uitvaart (onder coronacondities) een laatste groet gebracht.

Dirk Kuijper, voorzitter van de VBM

Gezocht:

Een ambachtelijke korenmolenaar voor de molen De Distilleerketel te Rotterdam-Delfshaven, die de molen wil huren en exploiteren

De molen De Distilleerketel is in 1986 wederom opgebouwd en heeft de status van rijksmonument. De molen is geschikt voor het malen van graan op professionele basis.

Per 1 januari 2021 komt de molen vrij. De eigenaar van de molen, Stichting Volkskracht Historische Monumenten, zoekt een ambachtelijke professionele molenaar, die de molen wil huren en exploiteren.

De molenwinkel is in het seizoen geopend en de molen is (tegen betaling) te bezoeken.

Bent u geïnteresseerd?

Voor nadere informatie kunt u contact opnemen met Annely Kuipers:
Telefoon: 010-2240324
E-mail: secretariaat@volkskracht.nl

Toegankelijker maar niet makkelijker

De instroom van nieuwe leerlingen is sterk gedaald. Tegelijkertijd bereikte het leerlingenbestand een record. Ik maak me daar wat zorgen over. Zit de opleiding soms verstopt? Kritiek op de opleiding ligt gevoelig binnen het Gilde. Dat is terecht, want er gebeuren heel veel goede dingen. Misschien mag ik toch een poging doen om de discussie daarover weer op gang te brengen met een gewaagd vergezicht. Makkelijker kan het niet worden. Toegankelijker wel. Ik stel voor de opleiding te splitsen in twee stappen: de Kern en de Verdieping, met elk hun eigen examen. Voor de Kern is dat door de afdelingen. Voor de Verdieping is het landelijk. Ik zal uitleggen waarom.

DOOR: KAREL OUWENDAG

Molenaar op drie manieren

Er zijn drie reguliere manieren om molenaar te worden in Nederland.

A - Bij de Rijnlandse Molenstichting mag je na een grondige maar niet langdurige opleiding en na een examen zelfstandig draaien op de eigen molen. Daarna leer je verder en mag je geleidelijk meer. Men leert dus al doende. Er is een schriftelijke theoretisch cursus van 136 bladzijden. Daarin is met een zwarte balk naast de tekst aangegeven wat examenstof is.

B - Het andere uiterste wordt gevormd door de opleiding van het Gilde. Die duurt gemiddeld drie jaar. Je krijgt 652 bladzijden theorie voor je kiezen. Het is prachtig, maar

te veel. Er is niet duidelijk aangegeven wat lesstof is en wat naslagwerk. Lesstof en examen sluiten niet goed op elkaar aan. Er is een vage checklist en er zijn de weinig gebruikte Lesbrieven. Waarom er een aparte exameneis is over steekborden en een andere over windborden is ook niet helemaal duidelijk. Er zijn meer ongerijmdheden.
De opleiding wordt afgesloten met liefst twee examens. De doorlooptijd daarvan bedraagt 8 tot 9 maanden. Vroeger was het eerste examen een voorbereiding op het andere. Tegenwoordig kan men het tweede examen vooral zien als een controle op het eerste. Je kunt tijdens het examen 'begripsvragen' verwachten zoals "als je wilt dat een regelbord later open gaat, moet je dan de stelmoer aandraaien of losdraaien?" Onlangs vertelde een examinator trots dat hij iemand had laten zakken omdat die de procesgang in een oliemolen niet kon beschrijven, terwijl die op een houtzaagmolen wilde gaan draaien. Dat is helemaal volgens exameneis 5.3.4.c. En er was vast wel meer aan de hand. Maar als je vlees wilt, waarom moet je dan weten waar de bakker is ?

C - Het Gild Fryske Mounders (GFM) bewandelt een tussenweg. Je doet examen op de eigen molen en de vragen zijn bekend. Met je Friese diploma kun je je laten inschrijven als geslaagd lid van het Gilde. Daar komt verder geen tweede examen meer aan te pas. Er zijn ook geen verzekeringsbelemmeringen meer. Het zijn ook gewoon goede molenaars. Dat lijkt een mooi aanknopingspunt om het al langer bestaande idee uit te werken van een opleiding in stappen.

De eerste stap: de Kern

Als de provinciale molenaarsvereniging in Friesland mensen kan opleiden tot geslaagd Gilde-molenaar, zouden de provinciale afdelingen van het Gilde dat dan niet ook kunnen examineren? Zeker wel, want dat doen ze nu ook. Dat examen kan zelfs op de eigen molen van de kandidaat plaatsvinden. Dat vergt iets meer organisatie dan wanneer drie of vier kandidaten naar één examenmolen komen. Dat is voor een afdeling te overzien, maar voor een landelijke examencommissie niet. Breng daarom de omvang van de examenstof terug tot de kern: de Hoofdstukken 7 (Praktijk), 8 (Weer), 11 (Veiligheid) en delen van de Hoofdstukken 5 en 6 (Staande en gaande werk). Dan moet het mogelijk zijn, dat een aspirant-molenaar na één jaar examen doet en demonstreert dat hij de verantwoordelijkheden van het ambacht aankan. Ter plaatse krijgt men het Gilde-diploma, mag men los op de eigen molen en kan men vervolgens verder leren in stap 2. Het moet als het ware 'spelenderwijs' gaan: in de praktijk, zonder dikke boeken. Het gaat om de kern, niet om molenweetjes. Het antwoord op de vraag "in welk molentype zit 'De Jongen' en wat doet die daar" hoeft men niet te weten (Basisopleiding Hoofdstuk 14, bladzijde 8). Men is na dit examen geslaagd lid. Na een examen op de eigen molen is een GFM-molenaar immers ook geslaagd lid van het Gilde als die zich inschrijft.

De tweede stap: de Verdieping

De ervaring bij de Rijnlandse Molenstichting is, dat bijna iedere molenaar doorleert en uiteindelijk ook het getuigschrift van De Hollandsche Molen (DHM) behaalt. Dat zal bij het Gilde niet anders zijn. Molenaars zullen zich graag verder willen verdiepen in de materie, terwijl zij onderhand op de eigen molen draaien. Zelf had ik graag al in de opleiding meer willen weten over de vangkracht van de molen, over het vermogen en hoe dat met de derde macht van de windsnelheid toeneemt, over de opbrengst van het waterwerktuig, enzovoorts. Misschien wil niet iedereen dat. Misschien ligt verdieping meer voor de hand voor het malen van graan. Honderden molenaars staan op malende korenmolens. Het malen van graan leer je echter niet in de opleiding en niet iedereen heeft de korenmolenaarscursus (van GVM en AKG) gevolgd. In Gildebrief 4/2018 stond een verhaal over een molenaar die mopperde op z'n steen. Hij had niet door dat de aanhouder en afhouder ontbraken. Dat stond overigens tot 2016 ook niet zo heel duidelijk in de Basisopleiding. Misschien lukt het wel om aparte deelcursussen te maken per molenfunctie. Dat is evenwel in het verleden al meermalen mislukt. Stap 2 zou men kunnen laten afsluiten met een aangepast DHM-examen en een getuigschrift.

Gevaren

Een enkeling zal zich willen beperken tot het vrolijk laten draaien van de wieken van een landschappelijk versiersel. Dat is niet erg. Daartoe is het Gilde ooit opgericht. Het is evenwel zonneklaar dat de meesten meer willen. De doorstroming naar de tweede trap kan enorm worden bevorderd door nog eens goed naar de inhoud daarvan te kijken. Is men niet wat doorgeschoten ? Aan de andere kant: mag de 'stormproef' alsjeblieft weer terug? Noodprocedures mis ik trouwens ook.

Elk jaar vist de examencommissie er een paar kandidaten uit die volgens haar ten onrechte door de afdelingsexamens zijn gekomen. Men moet echter onder ogen zien, dat deze afwijzing in de helft van de gevallen onterecht is. Voor- en nadeel heffen elkaar dus op. Een klein deel kan het echt niet en van de grote groep die het wel kan, wordt een klein deel fout beoordeeld. Bij het toelatingsexamen is immers ook een klein deel fout beoordeeld. Er zijn inmiddels ook wel betere manieren om aan de bewaking van de kwaliteit te doen dan een dubbele inspectie.

Ongetwijfeld zal er in de uitvoering verscheidenheid ontstaan tussen provinciale afdelingen. Als men daar goed mee omgaat, kan dat een bron van vernieuwing zijn.
De eisen voor het Gilde-diploma moeten natuurlijk helder, éénduidig en landelijk gelijk zijn. De examens zullen immers worden afgenomen door mensen die dat maar enkele keren per jaar doen.

De, overigens zeer verdienstelijke, examencommissie van De Hollandsche Molen (DHM) zal mogelijk tegen zijn. Zij hebben echter helaas een eigen belang om alles zo te houden zoals het nu is. DHM verdient goed aan de examens. Het is dus zuiverder dat zij zich even uitvoerend opstelt en het verloop van de discussie afwachten. Het is historisch wel te verklaren dat het Gilde de opleiding doet en DHM het diploma. Echter, heel veel opleidingen reiken gewoon hun eigen diploma's uit. En het GFM-diploma is ook erkend natuurlijk.

Als men hoofdzaken en bijzaken niet kan scheiden, dan slibt stap I vol. Aan de andere kant: als men goed stroomlijnt lukt het misschien wel om de opleiding grotendeels af te ronden in 'de vier seizoenen'. Het lukt natuurlijk niet om een molenaarsleven aan ervaring in één of twee cursusjaren te stoppen, maar dat hoeft ook niet.
Als de kwaliteit van de instructie niet goed is, dan kan geen enkele structuur van de opleiding daar wat aan doen. Op sommige plaatsen is de kwaliteit van de opleiding

zonder meer goed. Op andere plaatsen is die minder. Meerdere pogingen om dat te veranderen zijn stukgelopen. Instructeurs bij wie regelmatig leerlingen weglopen, kunnen beter worden opgenomen in de categorie 'instructeurs in ruste'.

Het wordt langzamerhand tijd

De instroom van nieuwe leerlingen is sinds 2013 met liefst 33 procent gedaald tot 123 in 2019. Maar gelukkig gaan molenaars ook steeds langer door. Meerdere bestuursleden zijn zeventigplusser. De leeftijdsgrens voor de ongevallenverzekering is verhoogd tot 85 jaar. De helft van de molenaars is inmiddels vijfenzestig jaar of ouder. Voor de helft van de leerlingen geldt dat inmiddels ook. De gemiddelde leeftijd van molenaars die het Gilde in 2019 verlieten was 71 jaar. Over zes jaar heeft de helft van de huidige 1.500 molenaars deze leeftijd overschreden. Er is daarom een voortdurende toestroom van nieuwe molenaars nodig. Het ambacht moet toegankelijk blijven, maar in 2019 was de instroom laag en vielen er meer leerlingen af dan dat er slaagden, voor het eerst in zes jaar. Er moet dus langzamerhand wat gebeuren.

Van mij mag de rode loper uit voor nieuwe molenaars. Nu is het meer een hindernisbaan. Er komen ook - met de beste bedoelingen - steeds nieuwe hobbels bij Het geeft veel voldoening als je die hindernisrace hebt afgelegd. Het is ook hartstikke leuk om te doen. Maar er haken wel al tientallen jaren lang elk jaar tientallen mensen af. Het is hen te veel. Zij willen draaien op de molen in het dorp. Zij willen niet draaien op een paltrok aan de Zaan of op een tjasker. Maar de opleiding is er op gericht dat iedere molenaar op elke molen in Nederland kan draaien. Waarom moet je het vrachtwagenrijbewijs halen als je alleen maar wilt motor rijden ? Hier ligt een grote kans om én de opleiding beter te maken én meer molenaars op te leiden door de opleiding in twee stappen te knippen: eerst de kern, dan de verdieping. De discussie daarover zou binnen het Gilde gevoerd moeten gaan

worden met inbreng van andere ideeën over aanpassing van de opleiding en het examen. Makkelijker kunnen we het niet maken, maar wel veel toegankelijker. De precieze invulling daarvan vergt nader overleg. Er is draagvlak nodig: opgelegde veranderingen werken immers niet. Misschien moeten afdelingen op deelterreinen meer gaan samenwerken. Het wordt langzamerhand tijd de discussie op te starten. Nóg gaat het goed met het Gilde. Dat moet ook zo blijven, bijvoorbeeld door de opleiding in twee stappen te knippen met één examen per stap. Niet makkelijker, wel toegankelijker. Dat zou wel eens een gouden greep kunnen zijn.

Samenvatting

Veel mensen die beginnen aan de opleiding haken af. Het is hen te veel. Zij willen gaan draaien met de lokale molen, niet met een paltrok aan de Zaan of met een tjasker. Opleiding en examen zijn er op gericht dat iedere molenaar moet kunnen malen met elke molen in het land.
Waarom moet je het vrachtwagenrijbewijs halen als je alleen maar motor wilt rijden?
Ik stel voor:

- dat er een Gilde-diploma komt waarmee men zelfstandig mag malen op de lokale molen (of molens)
- dat de examenstof daarvoor bestaat uit de Hoofdstukken 7 (Praktijk), 8 (Weer), 11 (Veiligheid) en delen van Hoofdstukken 5 en 6 (Staande en gaande werk)
- dat de examens lokaal worden afgenomen door de eigen Gilde-afdeling.

In contact blijven

DOOR: ANJA NOORLANDER, tekst
DANIELLA DE HAAN, foto's

INSTAGRAM: @ODE_AAN_DE_MOLENAARS

Echt contact

Daniella en ik komen er steeds meer achter, dat verhalen maken eigenlijk contact maken is. Daarmee bedoelen we niet leuke en oppervlakkige gezelligheid, maar echt voelen en beleven wat de ander voelt en meemaakt. We willen werkelijk weten hoe de ander in het leven staat. In ons geval is dat wat de molenaar en zijn gezin beweegt, voelt en hoe zij in het leven staan.

Unieke verhalen

Wat hierin helpt, is dat ik bewoner en molenaar ben. Sterker nog, voor de tweede keer mag ik op dezelfde molen wonen en ervoor zorgen. Dan weet je wel waarvoor je kiest en wat je beweegt. Contact maken is dan ook jezelf laten zien en je eigen verhaal vertellen. Daniella loopt inmiddels hier ook al heel wat jaren rond in Kinderdijk en ze komt met regelmaat op de molens, bij meerdere molenaars. Desondanks is elk verhaal, is elke molenaar uniek en heeft ieder zijn eigen, bijzondere leven en belevenissen. De molenaar die ruim 50 jaar op zijn molen woont, is een heel andere molenaar dan de jongeman die sinds kort op zijn molen woont en beroepsmolenaar is. Een gezin dat al generaties op de molen woont, geeft een ander beeld en een ander verhaal, dan het gezin dat vijf jaar wacht om in hun molen te trekken en alleen een mondelinge toezeggingen heeft. Dat levert unieke verhalen op en totaal andere foto's. Er is echter één grote gemeenschappelijke deler: de passie en liefde voor hun molen.

Dagelijks leven

Wat we in foto's willen vastleggen, is het leven van alledag. We willen geen kalenderplaten met molens erop. Niet de molenaar aan het vangtouw of in een end. Niet de molenaar die het leven nabootst uit andere tijden en daarna vertrekt naar een thuis met alle voorzieningen en gemakken. We willen een ode brengen aan de mensen die hun leven hebben aangepast aan de machine, aan de molen. Daarmee willen we niet alleen eer brengen aan de mensen die we vastleggen. Met dit project willen we alle molenaars op de eerste plaats zetten en een keertje vóór de molen. Maar daar komt het lastigste punt van documentaires maken. Het gewone leven op de molen speelt zich af wanneer Daniella en ik ons eigen, gewone leven leiden. Naast ons werk hebben we beiden een gezin, hebben wij een huishouden. Daniella heeft daarnaast nog een eigen bedrijf en ik heb natuurlijk alle werkzaamheden met en rond de molen. Dus wanneer er tijdens de avondmaaltijd foto's gemaakt worden, eet Daniella niet thuis. Wanneer er gefotografeerd wordt hoe kinderen naar bed gaan, krijgt dochterlief geen knuffel van haar moeder. Wanneer we draaiende molens bezoeken, staat er op de Overwaard één stil. Op zich is dat te overzien wanneer je één gezin volgt. Inmiddels volgen we meerdere gezinnen en molenaars. Wanneer we elke dag op bezoek gaan, zijn we na een week nog niet langs geweest bij iedereen die meewerkt aan de Ode. Dat maakt dat we weken niet langs komen bij molenaars. Zeker ook met de corona-pandemie erbij, verwateren contacten. Dit gebeurt met mensen die ons dierbaar zijn en die we graag volgen. Ook belt men ons niet meer wanneer er iets gebeurt in of rond de molen. Dat is begrijpelijk, maar dat maakt het voor ons nog lastiger om er te zijn wanneer er mooie dingen gebeuren. Daniella en ik (en onze gezinnen) leveren in, wat betreft tijd met elkaar. Uitvoerig hebben we dit met elkaar besproken. Uiteindelijk zijn we tot de conclusie gekomen: dit is het waard! Dus op een regenachtige dag, gaat de regenjas aan, staat de molen stil en gaan we op tournee om banden aan te halen. We gaan door! Zo zijn we bij de familie Van der Graaf te gast. Op de kleine molen wordt vooral buiten geleefd, omdat de molen geen woning meer heeft. Bij Jaap de Vries mogen we aanwezig zijn, wanneer zijn kinderen en kleinkinderen op zaterdag zelfgebakken patat komen eten bij opa. Dat is een wekelijkse traditie. Tijdens het avondeten schuiven we aan bij de familie De Vries.

Het verhaal van de brand in korenmolen Ceres

DOOR: JAAR ROERSMA

De geblakerde resten van molen Ceres

Oudejaarsavond om even over tienen gaat mijn telefoon: "Joop de molen staat in brand". Dit is een zinnetje dat geen enkele molenaar wil horen. Met kloppend hard stap ik op de fiets, de anderhalve kilometer die ik moet fietsen om bij de molen te komen zijn de langste die ik ooit gefietst heb. Op zo'n 500 meter is de rode gloed door de mist te zien. Nee, denk ik, niet de hele molen. Maar dichterbij gekomen zien we de vuurzee boven de kap uitrazen.
Verdwaasd lopen we het pad naar de molen op. We zien de brandweer met man en macht water op de molen spuiten. Aan de overkant van de sloot staat een hoogwerker die de zuidkant van de molen nat spuit. Aan de westkant staat een enorme spuit die 15.000 liter per minuut in de molen pompt. Het riet is dan al van het achtkant gezakt en ligt op de stelling. We kijken dwars door de molen.

Red het achtkant

Ik zie mijn medemolenaar, woorden schieten te kort, tranen komen tevoorschijn. We praten met de brandweermannen, ze kunnen niet aan de noordkant en de westkant komen. Ook zijn ze bang dat de molen om zal vallen en daarvoor hebben ze de weg al afgezet. Met het hoogste punt van het gevlucht op bijna 25 meter is dit heel goed mogelijk. Ze proberen het riet van de stelling af te spuiten, omdat dit blijft smeulen. We vragen aan ze om het achtkant nat te houden, zodat dit in elk geval blijft staan. Of dat lukt met het gevlucht er nog aan is op dat moment - zo rond elf uur - niet te voorspellen.
We kunnen verder weinig doen en besluiten maar weer naar huis te gaan. In een vreemde stemming vieren we oud op nieuw: er is wel champagne, maar met een wonderlijke smaak. Zo rond één uur besluit ik nog even te gaan kijken. Hopelijk staat Ceres nog overeind. De vlammen zijn gedoofd, ergens boven in de kap gloeit wat na en aan de noordwestkant vlamt het af en toe nog. De brandweercommandant vraag ons of we weten waarom het daar niet uit wil. We hebben geen idee eigenlijk, behalve dat de buil daar staat en er ergens nog een rol dakbedekking ligt. Achteraf is het waarschijnlijk gewoon een hoop riet geweest. Wat er nu staat is een karkas met het gevlucht er nog fier aan. Ceres heeft besloten te blijven staan. Als waarschuwing?? Nooit geen vuurwerk meer in de buurt van een molen??

Het belang van touwtjes

's Ochtens, nieuwjaarsdag, is de brandweer nog steeds aan het nablussen. Ze willen graag het riet van de stelling halen, maar ze weten niet of ze verantwoord de stelling op kunnen. Na een inschatting door een expert in een hoogwerker gaan ze het riet te lijf, zagen wat planken uit het stellinghek en verspreiden het riet over het gras. Nathouden voorkomt dat het weer vlam vat. Ook is goed te zien dat alle touwtjes doorgebrand zijn. We vinden ergens een reparatie uitgevoerd met ijzerdraad in het riet: dit is nog steeds een bundeltje. De brandweerman zegt, dat dit op rietgedekte boerderijen zoveel problemen geeft en hij is blij dat het hier touwtjes zijn. Op een molen

worden touwtjes gebruikt om te voorkomen dat het riet kapot wordt 'gezaagd' door het bewegen van het molenlijf. Touwtjes zorgen er bij een brand voor, dat het riet naar beneden kan vallen. Dat je op die manier het achtkant goed kan nathouden, heeft zich in de praktijk, helaas, kunnen bewijzen.

Schade opnemen

Voorzichtig gaan we door de kapot gezaagde deur naar binnen. Het bluswater klotst tegen de drempel, vies en zwart. Vreemd is het, dat onze winkel en huiskamer/keuken nauwelijks door de brand is geraakt. Wel is alles wat er bovenop stond verbrand, gesmolten en zwart, maar verder is het onaangetast, erg vreemd. Als we het winkeltje binnengaan, lijkt alleen de vloer wat nat, het meel en onze boeken zijn nog gewoon droog. Het is te bizar voor woorden.

Als we de trap naar de maalvloer opklimmen, zien we dat de bovenste drie treden zijn verbrand. Op de vloer is het een enorme chaos: er rest nog een halve buil, een zwaar beschadigde weegschaal, een verloren mixer, een zielig hoopje vrijwel nieuwe zomerzeilen, gaten in de weeg, de trap naar de steenzolder is verdwenen, ontplofte brandblussers; kortom zo vreselijk triest.

Gaandeweg de eerste week wordt duidelijk hoe groot de schade is. Verbindingen tussen achtkantstijlen en legeringsbalken zijn ingebrand, veldkruizen zijn een schijntje van wat ze ooit waren. Op sommige plekken zien we dat meer dan twee centimeter hout is verbrand. Dat is een behoorlijke aanslag op onze toch al lichte grenen achtkantstijlen.

Opruimen

In de week die hierop volgt worden de roedes kaal gehaald en eruit getakeld, de molenstenen naar buiten gehaald, het spoorwiel verwijderd en de kap naast de molen geplaatst, de koningsspil met bovenbonkelaar in zijn geheel eruit gehaald: er zit geen knappe kam meer in. De staartbalk met de lange en korte schoren komen op het grasveld te liggen, ook aardig geblakerd. De kale roedes liggen langs de sloot, eigenlijk weinig aan te zien. Hier en daar is er wat verf af, maar dat is dan ook alles. De nog maar twee jaar oude stellingplanken zijn allemaal wat smaller geworden, maar met een beetje beleid kan je er nog overheen lopen.

We doen weinig meer dan opruimen, nog bruikbare onderdelen schoonmaken en in de schuur van de overbuurman opslaan. Ook mis je dan opeens bepaalde dingen die je in je molen gebruikt: een stofzuiger is weg, twee delen van een driedelige trap zijn compleet verdwenen. We hadden drie zaagbankjes die overal en nergens stonden: allemaal weg. De compressor is weg, niet eens meer herkenbaar. Zo komen we de weken die volgen tot de ontdekking dat we heel veel kwijt zijn.

Aanpakken

Eind januari hebben we weer stroom in de molen. De meterkast was niets overkomen, alleen de grondkabel weer opnieuw aansluiten, een nieuwe hoofdzekeringkast plaatsten en we hadden weer licht. De zolders zijn ondertussen afgedekt met underlayment platen en er staan stempels onder de stelling.

De experts die de schade moeten opnemen kunnen dus weer redelijk veilig door de molen.

Begin februari wordt er rond de molen een steiger op de stelling gebouwd. Wel is het wachten op het krimpfoliedak en winddoek om de molen een beetje droog te houden. De wind is de grote spelbreker maar eind februari zit er het nooddak op de molen, is het krimpfoliedak aangebracht en hebben we winddoek om de steiger, zodat de molen een beetje kan drogen. De tarwekorrels begonnen al groen uit te lopen en we hadden al bijna paddenstoelen in de korbelen. Een gevelreinigingsbedrijf heeft een proefstukje gestraald op een van de achtkantstijlen en dat ziet er goed uit. De komende weken wordt het dus roet krabben, zandstralen, stomen en van boven naar beneden de vloeren, rietlatten en weegdelen verwijderen.

Wat een werk

In de tweede helft van maart is het gehele achtkant inclusief de legeringsbalken schoon, de zolders zijn verwijderd en hebben we vanaf de begane grond een complete doorkijk tot boven aan toe. Het klinkt allemaal simpel, maar de vrijwilligers hebben bergen werk verzet en zagen er allemaal uit als zwarte piet. We schatten dat we zo'n 3 m³ aan houtskool hebben verzameld. Dan hebben we het zand van de straler nog weg moeten scheppen, ook zo'n 30 zakken. Er is twee keer een container van 9 m³ vol verbrande planken afgevoerd en dan laat ik maar in het midden wat onze beide stofzuigers voor hun kiezen hebben gehad.

Ondertussen zijn er diverse mensen van monumentenzorg, de gemeente, de eigenaar, de molenmaker en de provincie in overleg gegaan. Er is een rapport opgesteld om te bepalen hoe het nu verder moet met het herstellen van de molen en uiteraard de kosten.

Molenprijs 2020

Om korenmolen Ceres weer maalvaardig te krijgen is nog heel veel geld nodig. Gelukkig is Ceres voorgedragen voor de Bankgiro Loterij Molenprijs 2020. We hebben dus heel veel stemmen nodig op www.Molenprijs.nl/ceresbovenkarspel. Stemmen kan van 9 september tot en met 1 oktober. Let op de hoofdletter en een retourmail in uw in box. Het gaat om € 75.000.

Geef Ceres weer de wind in de zeilen.

Leven en werken op een Hollandse watermolen

Dit verhaal komt van de website van de Historische Vereniging Leerdam. Na mijn oproep in de laatste Gildebrief ben ik zelf ook eens op zoek gegaan welk immaterieel erfgoed er van molen Ter Leede te vinden is. Tijdens deze zoektocht vond ik onderstaand verhaal.

DOOR: BAS DE DEUGD

Inleiding

Eertijds werd het grondgebied van de gemeente Leerdam gestoffeerd met een aantal – minstens zes – oud-Hollandse wipwatermolens die het omliggende landschap een speciale bekoring gaven. Deze molens sloegen het water van de polders Bruinsdeel en Hoog-Leerbroek, Hoog Middelkoop, Loosdorp en de Meent, Oud- en Nieuw Schaik uit op de Linge. Van dit kostelijke bezit is heden ten dage (1983) nog slechts één, helaas onbewoonde en sterk in verval zijnde molen over. Met de molens verdwenen ook de watermolenaars uit beeld en daarmee dreigt een uniek stukje waterstaatsgeschiedenis verloren te gaan. Ik ging op zoek naar nazaten van watermolenaars en vond in de persoon van de bejaarde mevrouw Antje Sprong-Van Klei een onvervalste molenaarsdochter, geboren en getogen op een watermolen. Eén die het allemaal nog vele jaren had meegemaakt in het begin van de 20ste eeuw.

Leven op een watermolen

"Ik ben op zo'n ouderwetse watermolen geboren en heb er 29 jaar van mijn leven op doorgebracht, zodat een molen voor mij geen geheimen meer heeft. Mijn vader, Leendert van Klei, is in Meerkerk geboren op 23 februari 1876. Hij stamt uit een echt molenaarsgeslacht. Zijn vader en grootvader waren ook molenaars op molens in de Alblasserwaard, evenals twee broers van vader.

Vader solliciteerde in 1907 naar de molenaarsplaats op de achtermolen aan 'Treffelee', waarvan nu nog alleen het onderste deel over is. Er waren twee sollicitanten en vader werd door het polderbestuur van de polder Bruinsdeel en Hoog-Leerbroek uitgekozen. Hij is er gebleven tot zijn dood in 1955. Hij was toen 79 jaar oud. Ruim 48 jaar heeft hij op de molen gewerkt en gewoond, want met pensioen gaan was er niet bij. Er was helemaal geen pensioenregeling. Vader werd aangesteld op een jaarloon van *f* 200, vrij wonen en het gebruik van een stukje bouwland bij de molen. Hij moest een verklaring tekenen, dat hij geen lid zou worden van een vakorganisatie. U begrijpt dat het geen vetpot was. Vader moest allerlei dingen er bij doen om

zijn gezin de kost te kunnen geven. Wij hielden twee geiten, wat kippen en ene paar varkens. Verder bediende hij de weegbrug bij het spoor, vlocht horden en manden voor de boeren, hielp mee bij de hooioogst, bebouwde het stukje bouwland en viste in de vliet, om zo toch de monden van vrouw, drie zoons en een dochter te kunnen voeden.

Altijd in touw

Ondanks het feit, dat mijn broers en ik veel moesten bijspringen, was vader nooit klaar. Hij stond iedere morgen om vier uur op - uitgezonderd zondags - en bleef aan de gang tot het donker werd. Hij heeft nooit geweten wat een normale werkdag was. Wel had hij een grote vrijheid en dat was ook wat waard.
Als molenaar droeg hij de verantwoordelijkheid voor het waterpeil. Dat betekende, dat hij op de meest ongelegen momenten aan de slag moest. In de regentijd, als in de nacht de wind aanwakkerde, begonnen de ramen te klapperen en dat was voor hem het sein: er uit en de molen inspannen. Soms moest er dagen en nachten achter elkaar worden doorgedraaid en zag hij meerdere nachten zijn bed niet.
Als vader ging malen moest ook molenaar Van den Berg de voormolen aan de Lingedijk in het werk stellen. Om hem te waarschuwen dat hij ging draaien, plaatste vader een brandende olielamp voor het raam dat op het zuiden lag. De rooie pannenbuurt was nog niet gebouwd en er was toen nog een onbelemmerd zicht op de voormolen en omgekeerd. Brandde de lamp, dan wist buurman Van den Berg, dat hij moest inspannen.

De oorlogsjaren

Iets wat vader erg heeft aangegrepen, was de komst van een paar Duitse officieren op de molen, vlak voor de bevrijding. De Duitsers waren al aan het terugtrekken en eisten van vader dat hij de duiker en de schepraddeur openzette om zo de polder onder water te laten lopen. Toen dat gebeurd was, namen ze de stand van het water in de maalvliet op vanaf de peilschaal. Ze verdwenen met de mededeling, dat ze terug zouden komen. Vader natuurlijk in zak en as. Maar wat deed hij toen hij een beetje van de schrik bekomen was? Hij heeft de duiker en de schepraddeur tot op een klein stukje na weer gesloten. Daarna nam hij een grote schop en dreef met een paar flinke klappen de peilschaal een eindje verder de bodem in, waardoor het leek of de waterstand een stuk gestegen was. Toen de Duitsers de volgende dag inderdaad terugkwamen, keken ze alleen naar de stand op de peilschaal. Ze waren blijkbaar tevreden en verdwenen weer. Hij heeft ze nooit weer teruggezien. Maar vader heeft toen wel bloed gezweten. Stel je voor, dat ze het ontdekt hadden.

Gezicht op voormolen, korenmolen en achtermolen

Wonen in de molen

We waren in de molen maar zeer klein behuisd. Er waren in de woonkamer twee kleine bedsteden, waarvan er één later is verplaatst naar een ruimte boven de as van het scheprad. Een schoorsteen was er jarenlang niet in de kamer. De rook trok door een pijp naar de zolder, waar alles vies en zwart werd, omdat de rook niet weg kon. Veel later is er een schoorsteen gebouwd.
Alles kraakte en piepte als de molen draaide en door die zo vertrouwd klinkende geluiden werden wij als kinderen 's avonds in slaap gesust. Daar wenden wij zo aan, dat wij wel aan vader vroegen als de molen stil stond: "Va, span even de molen in, dan slapen we zo".

Vernieuwing

De wanden waren niet waterdicht. Bij regenval met straffe wind sloeg de regen er doorheen en werden de muren binnen helemaal nat.
Het binnenwerk van de molen was gebouwd van zware, eikenhouten balken die de eeuwen konden trotseren, dachten wij. De as van de molen woog enige tonnen en moest verschillende keren per dag worden gesmeerd met reuzel, als de molen maalde.
Al die balken hadden een naam. Op de hoofdpeluw rustte het kruis van de molenas en het hele karkas van de molen rustte weer op een muurplaat. Toen die eens vernieuwd moest worden, hebben we met het gehele gezin een paar weken in de schuur gebivakkeerd. De Gerdesse's, de molenbouwers uit Asperen die in de hele streek het onderhoud van de molens verzorgden, voerden de vernieuwing uit. Het kleine onderhoud deed vader zelf. Ook maakte hij nieuwe zeilen en slaglijnen voor de verdeling van de zeilen over de roei. Die slaglijnen werden met lussen om de kikkers geslagen die op de roei zitten.
Aan een molen zitten vier roeien, twee buiten- en twee binnenroeien. Dat zijn de halve wieken. Het hing van de windsterkte af of je met vol zeil, het langeind of het stormstuk moest draaien.
Een molenaar moet voortdurend het weer in de gaten houden. Of de wind krimpt of ruimt en of het noodzakelijk is te zwichten. Molenaars en ook mijn vader stonden er bekend om, dat ze een goeie kijk op het weer hadden. Ze konden aan de lucht zien welk weer er op komst was. Als er een bui aan de lucht zat, kon vader al voorspellen of de wind voor de bui uit, tegelijk met de bui of er achteraan kwam. En dan was het soms snel aanpakken geblazen en moesten wij bijspringen.

Gevaar

Er is mij meermalen gevraagd of het niet gevaarlijk wonen was op een molen. Och, dat viel wel mee. In 90 % van de tijd stonden de wieken op het westen gericht en dan had je geen last van draaiende wieken. Maar toch bleef het altijd wel opletten, maar dat werd een tweede natuur. Van vader heb ik wel eens gehoord van een man die een weddenschap aanging, dat hij de pijp uit zijn mond durfde te laten slaan door een draaiende wiek. Hij had geen erg in het verschil tussen de stand van een binnenroei en een buitenroei. Nadat de buitenroei was gepasseerd, werd hij gegrepen

door de volgende binnenroei die hem ineens doodde. Het is gelukkig niet bij ons gebeurd. U zult wel eens gehoord hebben, dat bij een stilstaande molen de stand van de wieken een bepaalde betekenis heeft. Zo kennen we de zomerse ruststand, de in vreugde- en de in rouw- (kreupel) stand.

Het einde van de molen

Ik heb al verteld, dat een molen die maalt altijd kraakt en kreunt. Maar op een gegeven moment kwam daar bij ons nog iets anders bij. Hij begon te bobberen en te schokken. Af en toe vloog bij moeder de boel uit de kast en schudde en schokkerde de hele molen. Gerdesse was er al een paar maal bijgeroepen, maar kon niets vinden. Totdat het gebeurde. Het was op een maandagmiddag 11 november 1940. Vader maalde en er stond een strakke wind. Hij moest weg naar de weegbrug. Moeder was naar de dokter. Ze wilde eerst niet weg gaan. Net of ze een voorgevoel had, dat er die middag iets zou gebeuren. Maar op aandringen van vader ging ze toch. Ik bleef alleen om op de molen te passen. Toen vader halverwege 'Treffelee' was, bedacht hij zich en keerde terug naar huis. "Ik vertrouw het weer niet. Ga jij maar naar

de weegbrug. Ik blijf hier." Voorvoelde ook hij iets? Intussen waren een zoontje van Leen van den Berg en ene van Mier ook op de molen gekomen. Plotseling, na een zware windstoot, ontstond er een verschrikkelijk gekraak. Vader en de beide anderen schrokken enorm, vlogen de deur uit en zochten bescherming onder de buitentrap. Met een enorm lawaai en gekraak braken de wieken van de molen af en stortten met een stuk van de bovenbouw van de molen op de grond neer en in de vliet. Gelukkig werd niemand getroffen. Het voorgevoel had vader en moeder niet bedrogen. Bij onderzoek bleek er een breuk te zitten bij het kruis van de molenas. Die had er al lang gezeten en had al die tijd dat rare bobberende geluid veroorzaakt. Het was me een consternatie. Ik zal het nooit vergeten.

Maar wat nu? In het polderbestuur waren twee partijen. De één wilde de molen niet laten herstellen en een vijzel plaatsen. De andere partij was voor herstel. Het heeft geruime tijd geduurd voor de beslissing viel. Al die tijd werd het water via Nieuwland afgemalen. Maar dat mocht alleen zolang Nieuwland zelf er geen last van had. De vijzelpartij heeft het uiteindelijk gewonnen. Onze molen werd niet meer in oude luister hersteld. Heel jammer. Daarna heeft vader nog met de vijzel gewerkt, maar de lol was er af voor zo'n rasechte molenaar als mijn vader was.

Er is rond Leerdam nu nog maar alleen de molen van Van den Berg aan de Lingedijk over. Maar je hart schreit, als je ziet, hoe die aftakelt, want je houdt altijd liefde voor zo'n mooie oud-Hollandse molen. Over een paar jaar is het te laat en is hij rijp voor de sloop. En dan zal ook dit laatste stukje romantiek uit Leerdam verdwenen zijn."

K. van Baren

Bron: Historische vereniging Leerdam
www.historischevereningingleerdam.nl

MOLENSTEENMAKERIJ
HANS TITULAER
voorheen
HEINRICH VAN HEES
Alle soorten molenstenen, scherpdienst, afstellen, maaltechnisch advies.
Onderhoud aan oliestenen en pelstenen.
Restauratie van stenen en maalstoelen.
Kweernen, wrijfstenen, demo-steentjes.
Kneus- en scherphamers.
www.molenstenen.nl
Werkplaats: Eendenpoelseweg 6a, 6581 AB Malden, Nederland
Tel.: 0031 (0)24 696 36 54 / 0031 (0)6 53 66 76 86
E-mail: molensteenmakerij@planet.nl

Zeilmakerij van Neerven bv
Sinds 1925
MOLENZEILEN IN WK77 BRUIN OF WIT, MARLON BOLUS ROOD
Driek van Erpstraat 1
5341 AK OSS
Tel. 0412-624028
Fax. 0412-627973
info@zeilmakerijvanneerven.nl
DEGELIJKHEID EN GEGARANDEERD DE BESTE KWALITEIT !!

Reacties op de Gildebrief

DOOR: BAS DE DEUGD

Je vroeg om een reactie op het laatste blad van De Gildebrief. Nou die kun je krijgen, maar dan niet alleen van het laatste nummer. Ik vindt dat jullie het als redactie elke keer weer voor elkaar krijgen een prachtig blad te produceren met veel interessante wetenswaardigheden. Hoe moeilijk wellicht het verkrijgen van kopij soms ook zal zijn, het is elke keer weer zeer lezenswaardig en wordt dezerzijds met volle interesse geheel uitgespeld. Kortom: wat mij betreft zo doorgaan!

De huidige uitvoering van de Gildebrief vind ik bijzonder goed. Hij is zeer gevarieerd met uitvoerig verenigingsnieuws, instructieve technische artikelen, berichten van (bijna)ongevallen, alsmede berichten van regionale afdelingen. Af en toe een buitenlandse inzending geeft extra afwisseling.

De twee molenboeken zijn verloot onder de reagerende molenaars.

De Gildebrief is voor ons altijd een dankbare basis om ons steeds te verbeteren. Dus na het uitkomen van een nieuw nummer gaan we bij de koffie (we draaien elke zaterdag) nauwgezet door de artikelen en zeker die artikelen waar we van kunnen leren. Welke bijna-ongevallen zouden bij ons ook kunnen gebeuren en wat doen we er aan? Ook de technische artikelen worden door ons breed bediscussieerd en daardoor voor ons en met name de leerlingen een mooi tool om te verbeteren en onze hobby levend te houden. Ga vooral door met jullie mooie vakblad.

Persoonlijk vind ik het blad best aardig. Ik heb nog de stenciltjes meegemaakt en daar zijn we ver bovenuit gegroeid. Ik denk hier aan kleurendruk, foto's enzovoorts. Tegelijkertijd vind ik het blad wel wat oppervlakkig. Een suggestie is wellicht om meer te schrijven over degene die jullie op de cover zetten. Denk daarbij aan: hoe is de molenaar met molens in aanraking gekomen, hoe vaak maalt en draait de molenaar, wat maalt hij en voor wie, kan een molen nog echt malen voor de polder en hoe is dat geregeld, enzovoorts.

Versnelde controle na roedebreuk

Molenstichting SIMAV meldt ons, dat op dinsdag 7 juli onverwachts een van de roeden van de Goudriaanse Molen is gebroken. SIMAV is eigenaar van deze molen en nog 32 andere molens in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden.

Om te zorgen voor de veiligheid van molenaars en bezoekers zullen zo snel mogelijk alle roeden nagekeken worden. Met behulp van moderne technieken zal gezocht worden naar scheuren en onvolkomenheden. Daarna zal ook de molenmaker alles nakijken.

Helaas zal de verzekering de kosten niet dekken, want er was geen sprake van heftig weer. Het bestuur heeft besloten de hulp in te roepen van bedrijven en particulieren door middel van crowdfunding.

Kijk voor meer informatie op: www.simav.nl. Daar lezen we dat de kosten geschat worden op € 50.000. De gebroken roe is inmiddels gestreken en de molen staat voorlopig met een roe.

Het molenerf van de Lage- of Kleine Molen in Nieuw-Lekkerland. Dit erf is goed bewaard gebleven en bevat nog steeds een schuur, moestuin en diverse lage fruitbomen. Collectie Erfgoedhuis Zuid-Holland.

Van Achterwaterloop tot Zomerhuis:

hernieuwde aandacht voor het Zuid-Hollandse poldermolenerf

DOOR: JESSE IN'T VELD

Wie een willekeurige Zuid-Hollandse poldermolen bezoekt, valt het wellicht op: een molen staat nooit alleen in het landschap. Rondom de molen zijn diverse elementen te vinden die te maken hebben met het werk op de molen of de bewoning in of naast de molen, zoals fruitbomen, een moestuin of een 'plee'. Om verschillende redenen zijn in het verleden veel van deze elementen bij molens verdwenen. Daardoor zijn molenerven wat kaler geworden en vertellen ze niet meer het complete verhaal van de molen. Om de kennis over de molenerven te bewaren heeft Erfgoedhuis Zuid-Holland uitgebreid onderzoek gedaan. De resultaten zijn onlangs beschreven in de handreiking 'Het molenerf van de Zuid-Hollandse poldermolen'.

Ontwikkeling

Over de oudste molenerven is niet veel bekend. De erven zullen waar-

Bij de Putmolen in Aarlanderveen is al tientallen jaren een boerenbedrijf. De bebouwing rond deze molen bestaat dan ook uit veel stallen en bergplaatsen voor hooi/stro en landbouwwerktuigen. Het hek rond de molenwerf is helder wit geschilderd. Zo is het beter zichtbaar in het donker. Collectie Erfgoedhuis Zuid-Holland.

Dierenverblijf en gemak bij de vijfde molen van de Nederwaard in Kinderdijk. Collectie Erfgoedhuis Zuid-Holland.

schijnlijk niet uitgebreid zijn geweest, omdat de oudste poldermolens nog niet bewoond waren. Naar mate de molenaars langer moesten malen (door stijgend buitenwater en een zakkende polder) werden steeds meer molens geschikt gemaakt voor bewoning. Vanaf de achttiende eeuw werden nieuwe molens vanaf de bouw al met een eenvoudige eenkamerwoning uitgerust. De woning bestond uit niet meer dan één woonvertrek, waarin één of soms twee bedsteden waren aangebracht. In het midden van de kamer werd een haard gemaakt, die zorgde voor verwarming en diende tegelijk om te koken. De behoefte werd vrijwel altijd gedaan op een gemak boven de sloot. Uit praktische overweging en uit oogpunt van hygiëne werden veel poldermolens later voorzien van een apart zomerhuis. Daarin woonde het gezin tijdens de zomermaanden, zodat de woning in de molen niet vaak schoongemaakt hoefde te worden. Daarnaast waren poldermolens in de zomermaanden niet altijd even fris met het stilstaande water in de waterlopen.

Zelfvoorzienend

Poldermolens staan op plaatsen, waar ze zo goed mogelijk het polder- en boezemwater kunnen lozen. Regelmatig komt het voor dat die plaatsen niet gemakkelijk bereikbaar zijn, soms alleen per boot. Molenaarsgezinnen moesten best zelfvoorzienend zijn, omdat niet alles ingekocht kon worden. Rondom de molens tref je daarom ook vaak een moestuin, fruitbomen en hakhout aan. De daar vanaf komende groenten en fruit werden ingemaakt of gedroogd en in de kelder van de molen bewaard. De rond de molen scharrelende kippen zorgden voor eieren en vlees, terwijl een of meerdere varkens elk jaar voor vlees zorgden.

Scharrelende kippen zijn niet altijd even handig rond een molen. Dat blijkt wel uit een mooie anekdote van een Vlaamse korenmolenaar. Die liet de roeden maar een stukje inkorten, omdat hij weleens trek had in iets anders dan kippensoep!

Een kat of hond voor de muizen en mollen en een geit voor het groeiende gras maakten de beestenboel vaak compleet. In een enkel geval werd er door het gezin ook zelf brood gebakken in een bakhuis, zoals op Kinderdijk het geval was. Bij de meeste molens kwam de bakker echter aan de deur, net als de kruidenier en de melkboer. De mate van isolement maakte hier een verschil.

Bijverdienen

Poldermolenaars verdienden in de regel met het malen niet genoeg om van rond te komen. Iedereen in het gezin werd daarom ingezet om het inkomen aan te vullen. Om bij te verdienen werkten veel molenaars daarom als boerenknecht op het land, pachtten ze viswater in de polder of de boezem, maakten klompen of werkten als molenmaker. In gebieden met veel weiland (in veengebieden) hadden sommige molenaars een eenvoudige boerderij met enkele koeien en een hooiberg. Omdat met de molen naar verhouding het minste werd verdiend, werd het malen wel als nevenactiviteit gezien boven het boerenbedrijf. Het vrij wonen in de molen was dan een meevaller. De combinatie van molen en veehouderij was best ideaal, omdat het elkaar niet in de weg zat. Vooral in de wintermaanden werd met de molen gewerkt. In de zomermaanden hoefde er door gebrek aan neerslag minder gemalen te worden. Daardoor was er voldoende tijd voor het boerenbedrijf. Rondom de molen tref je met name in veenweidegebieden dan ook veel bijgebouwen aan die verbonden zijn aan het houden van vee. In de hogere kleipolders zag je deze combinatie minder en verdiende de molenaar doorgaans bij als landarbeider of molenmaker.

De bijverdiensten van de molenaar waren zichtbaar door wat je op het molenerf aantrof. Molenaars die veel visten hadden naast een flink aantal fuiken ook een taanketel voor het tanen (het verduurzamen) van de visnetten. De gevangen vis werd levend bewaard in een visbun, totdat ze werden verkocht of verder verwerkt tot voedsel. Kenmerkend voor het vissen op de molen was het raamnet dat in de voorwaterloop werd aangebracht. Door op het juiste moment stevig door te malen kon er 's nachts een grote hoeveelheid paling worden gevangen. Met name deze vorm van palingvisserij leverde de molenaar vaak een behoorlijk extra zakcentje op.
Molenaars die niet afhankelijk waren van de visvangst (of geen visrecht hadden) verdienden vaak buiten de molen hun extra inkomsten. Het molenerf van zo'n molenaar is dan vaak wat eenvoudiger van inrichting. De grootte van het molenerf hangt vaak af van hoeveel grond de polder beschikbaar had voor de molenaar. In sommige gevallen stond de molen in een naburige polder, omdat de afwatering daar het beste plaats kon vinden. Een voorbeeld daarvan is de Schaapweimolen in Rijswijk, toen deze nog op de oude plaats stond. Het molenerf was

daar krap, zodat er voor een fatsoenlijke moestuin te weinig ruimte overbleef. Voor 'de molen van de buren' werd daar alleen het meest noodzakelijke stuk grond afgestaan. Als de molen op het eigen grondgebied stond, was er meer ruimte voor opstallen en grond rond de molen.

Onderzoek

In 2014 heeft Erfgoedhuis Zuid-Holland in opdracht van Werelderfgoed Kinderdijk een onderzoek uitgevoerd naar de molenerven in dit unieke molengebied. In 2016 volgde een tweede onderzoek naar de vier molenerven aan de Molenkade in Groot-Ammers in opdracht van Ingenieursbureau Iv-Groep. In verband met een project voor kadeversterking zouden de molenerven misschien van vorm veranderen en was een beschrijving wenselijk. Tijdens beide onderzoeken bleek, dat er onder de molenaars nog veel kennis aanwezig was over de erven. Deze informatie was echter niet verzameld, waardoor het in de toekomst weleens verloren zou kunnen gaan. Daarom heeft het Erfgoedhuis uitgebreid onderzoek gedaan naar de poldermolenerven in de rest van de provincie. Dit heeft geleid tot het schrijven van de handreiking 'Het Molenerf van de Zuid-Hollandse poldermolen'.

Bestellen

De handreiking (112 bladzijden) kwam tot stand in samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de provincie Zuid-Holland. Het geeft een inkijkje in de ontwikkeling van het molenerf en alle zaken die op het molenerf voorkwamen of nog steeds aanwezig zijn. De handreiking is gemaakt om eigenaren en beheerders te inspireren. Ook wil het aanmoedigen tot het verzamelen van kennis van molenerven en het delen van die kennis. Het biedt eigenaren en beheerders ook handvatten voor een goede omgang met wat nog aanwezig is en/of het toevoegen van kwaliteit aan het erf. De handreiking beschrijft wat bedoelt wordt met het begrip "omgeving van het monument" uit de Omgevingswet. Het schenkt aandacht aan de cultuurhistorische waarden van het erf, want het molenerf weerspiegelt immers het leven van het molenaarsgezin. Wil je meer weten over de ontwikkeling en de elementen van het Zuid-Hollandse poldermolenerf? Bestel de handreiking dan eenvoudig via onze webshop voor € 15,- (de verzendkosten zijn inbegrepen).

Kijk daarvoor op www.erfgoedhuis-zh.nl/publicaties-en-presentaties/.

Naast de Middelmolen in Molenaarsgraaf staat een gecombineerd bakhuis/schuur. De plee is hier gemetseld, doorgaans waren ze volledig van hout. Collectie Erfgoedhuis Zuid-Holland.

De Kleine- (rechts) en Grote Molen (links) van polder de Beemd in Hoornaar. Rondom de Kleine Molen zijn een plee, een schuur en wat lage boompjes en struiken te zien. Collectie Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, objectnummer 152.086.

De fotograaf van deze foto had al vroeg oog voor het molenerf. Op het erf van deze molen – de tweede van de Nederwaard in Kinderdijk - zie je naast de moestuin en het stookhok ook rietmatten, een boenstoep, fruitbomen en een kat. Collectie Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, objectnummer 39.157.

Subsidieaanvraag is er niet makkelijker op geworden

DOOR: HANS HAKVOORT

Het bestuur van de Stichting Vrienden van de Gelderse Molen (SVGM) heeft er mede voor weten te zorgen, dat er in de provincie Gelderland een regeling is voor het aanvragen van subsidie. Deze subsidie is voor het jaarlijkse onderhoud van molens en stoomgemalen. Daarmee heeft onze provincie ingezien, dat molens nou eenmaal geld kosten. In de loop van het jaar kon deze subsidie worden aangevraagd, anders vis je achter het net.

Geld voor onderhoud

Met deze regeling was de SVGM best wel blij, want er werd hiervoor jaarlijks toch ongeveer 300.000 euro gereserveerd. Veel moleneigenaren in het Gelderse weten niet van het bestaan van deze mogelijkheid. Het gevolg is, dat elk jaar een derde deel van die eigenaren ongeveer een ton aan beschikbaar geld op de plank laten liggen. Dat is jammer, want we zijn bang, dat dit bij het vaststellen van het nieuwe beleid gaat leiden tot vermindering van de hoeveelheid geld.

Je kunt van mening zijn, dat de provincie zich actief moet opstellen. Ze had de niet-aanvragers moeten benaderen om die subsidie alsnog aan te vragen, maar daar valt over te discussiëren. Het was ook een schone taak geweest voor een provinciale molenconsulent, als die er was. Maar zoals zo vaak is die persoon in verschillende provincies wegbezuinigd. Dat gaat onder andere ten koste van het behartigen van de belangen. Het wordt daarom de hoogste tijd, dat er in Gelderland een organisatie komt die zich met die belangenbehartiging bezighoudt. Nu is dat over het algemeen vrijwilligerswerk.

Aanvragen via het internet

Het bestuur van de SVGM benaderde eerder de moleneigenaren die in gebreke waren gebleven. Gelukkig worden verleende subsidies in een register bijgehouden en dat is door iedereen te raadplegen.
Vanaf 1 november 2019 is in onze provincie de aanvraag voor deze onderhoudssubsidie via het internet niet makkelijker geworden.

Men moet meegaan in de digitale ontwikkelingen dus zijn die datum enkele spelregels veranderd om een aanvraag te doen. Dat is gedaan zonder enig overleg of dat daar al te veel ruchtbaarheid aan is gegeven. Men heeft nu een *DigiD*, *e-Herkenning* of *iEDAS* nodig om deze aanvraag te regelen via het subsidieportaal van de provincie.
Als organisatie of particulier heeft men vaak te maken met veel verschillende instanties. Denk bijvoorbeeld aan het aanvragen van vergunningen, subsidies of verzekeringen. Met de invoering door de provincie van deze vernieuwing krijgt men veilig en eenvoudig online toegang tot de diensten van diverse instanties. Men krijgt zo één digitale sleutel voor het contact met overheden, bedrijven en andere dienstverleners. Dankzij deze sleutel weten zij met wie ze te maken hebben en wat u mag doen. Zo regelt u eenvoudig zaken online en bent u beschermd tegen identiteitsfraude. Dat is een goede zaak.

Vraag alsnog aan

Veel aanvragers van subsidie wisten dit niet, dus staat tot op heden de teller van de onderhoudssubsidie pas op 35, terwijl dik 160 molens in de provincie er rechten op hebben. Over deze materie is door ons bestuur gepubliceerd, maar niet elke moleneigenaar heeft die informatie bereikt. Ook moest men weer extra kosten maken als men de vereiste sleutel niet heeft. Misschien is door dit stukje weer een aantal moleneigenaren op de hoogte hoe het op de juiste wijze moet.
Men kan ook altijd het subsidieloket van de provincie benaderen met al uw vragen. Een aanvraag voor subsidie is te doen via www.gelderland.nl/6772-Molens-stoomgemalen-en-waardenkaarten.

Molinologie 53

DOOR: BAREND ZINKWEG

TIMS NL/VL, vereniging voor molenkunde in het Nederlandse taalgebied, heeft een nieuw nummer van haar verenigingsblad Molinologie uitgebracht.

Voor het artikel Vroegste windmolens in en bij Voorburg is Wiard Beek uitgebreid de archieven ingedoken. Aan de hand van oude kaarten en oorkonden beschrijft hij het bouwjaar en de locatie van deze eerste windkorenmolen en de eerste poldermolens aldaar.
Jur Kingma beschrijft in het artikel Niet bij stoom alleen - Windkracht centraal in de energietransitie in de papierindustrie de moeizame overstap van wind- en waterenergie naar stoomkracht, waarbij schaalvergroting een belangrijke rol speelde.
Dit nummer sluit af met een bespreking door Herman Kaptein van het door Jur Kingma geschreven boek Vernuftelingen en kooplieden in een bijzonder landschap, 450 jaar Zaanse industrie.

Molinologie 53 kost € 9, telt 40 bladzijden plus omslag, is geheel in kleur op A4-formaat met in totaal 47 afbeeldingen. Belangstellenden kunnen een exemplaar bestellen door het sturen van een bericht naar redactie@molenkunde.eu.

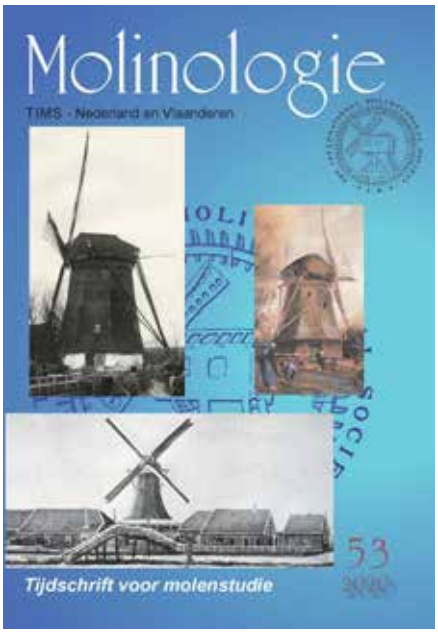

De molen van Risseeuw in Groede

De Brouwerijstraat is omstreeks 1890 aan de rechterkant nog compleet onbebouwd. Achter de molen staat het oude molenaarshuis uit 1819/1820.

DOOR: THIJS GROOSMAN EN JELLE DE GROOTE

Vorig jaar was het 200 jaar geleden dat in Groede de molen van Risseeuw is gebouwd en ook dat het 75 jaar geleden was dat Groede werd bevrijd. Daarom besteden we hier aandacht aan deze molen.

De bouw

Op 17 februari 1819 kocht Gilles de Meijer voor een bedrag van 150 Nederlandse guldens 100 roeden (1.474 m2) land van Jannis Duijk. Deze grond was bestemd voor de bouw van een woonhuis en een stenen wind-, koren- en pelmolen aan de noordzijde van het dorp Groede op de hoek van de Brouwerijstraat en de Woordweg. Het werd een opmerkelijk gebouw, omdat de onderkant vrijwel cilindrisch opgemetseld werd. Pas halverwege de romp, ter hoogte van de steenzolder, ging men over op de gebruikelijke conische vorm. Doordat men ervoor koos de molen eerst cilindrisch op te trekken, ontstond er een enorm grote molen met erg ruime zolders. Ook leverde dit een gevlucht op van ongeveer 24 meter lengte. Boven de ingang van de molen werd er een arduinen gevelsteen aangebracht met het wapen van Zeeland in de juiste kleuren. Niet alleen het opvallende uiterlijk maakte de molen bijzonder, ook was het op West-Zeeuws-Vlaanderen pas het tweede exemplaar van het type ronde stenen bovenkruier. Alleen de molen van Sluis uit 1739 werd eerder gebouwd!

Na de bouw ging Gilles de Meijer zelf malen met de molen, maar vanaf 15 juli 1825 werd de molen door hem verpacht aan zijn knecht Pieter Olivier voor een jaarlijkse pachtprijs van 500 Nederlandse guldens. Op 7 mei 1828 werden de molen met bijbehorende grond en het daarop staande woonhuis voor 6.000 Nederlandse guldens verkocht aan Jacob Berens. Op 1 april 1833 verkocht Jacob Berens het hele boeltje met de door hem gebouwde schuur en andere bebouwingen voor 7.282,90 Nederlandse guldens aan zijn knecht Pieter van der Meulen.

Brand

In de nacht van 14 op 15 september 1847 woedde er hevig onweer boven Groede en sloeg de bliksem in de molen. Het nieuws bereikte zelfs de Rotterdamsche Courant die hierover het volgende schreef: *"Men schrijft ons uit Groede, dat in den nacht van den 14 op den 15 dezer, omstreeks 12 ure, de bliksem geslagen is in eene der roeden van den steenen*

windkorenmolen aldaar, doch dat door de waakzaamheid, de tegenwoordigheid van geest en vastberadenheid van den molenaar Pieter van der Meulen eigenaar van den molen, de daardoor ontstane brand dadelijk is gebluscht, zoodat de veroorzaakte schade van weinig belang is."

Risseeuw

Na dik dertig jaar lang eigenaar te zijn geweest verkocht Pieter van der Meulen de molen op 23 maart 1864 aan Pieter Adriaan Tromp, voormalig molenaar van de standerdmolen in Breskens. Wat zijn motief was om van Breskens naar Groede te komen is helaas niet bekend. Het zou kunnen zijn, dat hij de molen van Breskens iet wat aan de krappe kant vond en daardoor wel oren had naar de grote molen in Groede. Lang duurde zijn loopbaan als molenaar in Groede niet: al op 6 juni 1868 verkocht Pieter Adriaan Tromp de molen en alles wat daartoe behoorde voor 10.000 Nederlandse guldens aan Johannes Risseeuw.
In september 1880 verscheen na hevig weer het volgende bericht in de Middelburgsche Courant: *"Groede, 20 September. Heden avond van 8 tot half 9 uur woedde een vreesselijk onweder boven deze gemeente; de bliksem sloeg in een wiek of vlerk van den steenen molen nabij het dorp en veroorzaakte brand tusschen den zoogenaamden pessel. Door de hulp van eenige moedige ingezetenen, die tegen de wiek opklouterden en water tusschen het hout wierpen, en vervolgens met behulp van de gemeentebrandspuit werd de brand gelukkig te 10 uren gebluscht."*

Binnen de familie werd de molen drie generaties lang van vader op zoon doorgegeven. Zij hebben de molen op verschillende manieren doen veranderen. Zo waren waarschijnlijk zij degenen die opdracht gaven tot het gieten van een ijzeren as om het vermoedelijk toenmalige houten exemplaar te vervangen. Verder weten wij dat de familie het oude in 1819/1820 gebouwde molenaarshuis omstreeks 1900 heeft afgebroken om zo een grotere woning te kunnen bouwen.
Daarnaast is ons bekend dat Johannes Baptiste Risseeuw op 25 april 1908 een vergunning heeft aangevraagd voor het plaatsen van een zuiggasmotor van 20 pk. voor het aandrijven van de molen. Hiervoor zou hij een gebouwtje achter de molen neerzetten om de motor in te kunnen plaatsen. Via een doorgang in de bijna één meter dikke muur van de molen kwam men in het 'motorkot' terecht. Daarnaast, links van de machinekamer, werd een pakhuis gebouwd voor het opslaan van de zakken meel.

Omstreeks 1908 staat de molen nog in volle glorie. Achter de molen zijn het 'motorkot' en het pakhuis (met de ronde raampjes) nog in aanbouw. Voor de molen poseert de famillie Risseeuw.

Onttakeling

Op 3 augustus 1912 was de molen wederom in het nieuws en verscheen het volgende bericht in de Middelburgsche Courant: *"Gistermorgen omstreeks 9 uur draaide de graanmolen van Risseeuw in de Brouwerijstraat te Groede met volle zeilen rond bij een Zuidenwind. Op eens schoot de wind uit 't Zuiden naar 't Westen. Door den schok brak een halve roede van den ijzeren as en viel neer in den moestuin van den molenaar. De roede bleek bij den as rot te zijn geweest. Persoonlijke ongelukken kwamen niet voor; ook werd geen andere materieele schade aangebracht."*
Gelukkig voor de familie Risseeuw was er sinds 1908 al een motor aanwezig, waardoor het molenaarsbedrijf niet gedwongen stil kwam te liggen. Na 1912 heeft de molen nog enige tijd met slechts één roede gemalen. Niet veel later zijn ook de stelling, de staart en de overgebleven roede verdwenen. De molen bleef staan met aan de buitenkant alleen nog zichtbaar een kap en de daarin rustende bovenas. Omstreeks 1915 was de volledig onttakeling van de molen een feit.
Het was op 12 januari 1923 dat er opnieuw een aanvraag werd ingediend voor het plaatsen van een zuiggasmotor, ditmaal van 35 pk. Het is helaas niet bekend of de oude motor uit 1908 versleten was of niet krachtig genoeg was om aan de toenmalige vraag te kunnen voldoen. Het plaatsen van de motor, vermoedelijk van de fabrikant 'A. Dekkers', bracht verder geen ingrijpende veranderingen met zich mee.

Bevrijding

In oktober 1944 woedde de strijd om de vrijmaking van de oevers van de Westerschelde in volle hevigheid. West-Zeeuws-Vlaanderen vormde het toneel van felle gevechten. De Duitse tegenstand bleek erg fanatiek en taai. Canadese troepen waren belast met het zuiveren van de streek en door deze ervaring waren zij erg voorzichtig geworden. Hun motto luidde dan ook: 'Eerst schieten dan vragen.'
Door de voortgang van de geallieerden was het front steeds verder opgerukt. De burgerbevol-

Deze opname van J. Torbijn dateert van omstreeks 1914. De molen is zijn staart, wieken en stelling verloren en alleen de kap met de as zijn nog zichtbaar

king werd gedwongen steeds verder te vluchten, omdat die veelal geen kant op kon. Dorpen en stadjes zoals Biervliet, IJzendijke, Schoondijke, Breskens en Oostburg waren veranderd in rokende puinhopen waar bewoning vrijwel onmogelijk was. Velen waren alles kwijt.

Groede was inmiddels uitgeroepen tot 'Rode Kruisdorp', een plek die volgens wederzijdse afspraak niet zou worden aangevallen. Een groot rood kruis op witte achtergrond werd op de toren van de grote kerk aangebracht om dit voor de strijdende partijen nog eens te benadrukken. Helaas was dit geen garantie dat Groede geheel gevrijwaard zou blijven van beschieting, zo bleven er geregeld granaten neerkomen. Ook voor de molen zou dit niet zonder gevolgen blijven.

Beschieting

Het is 20 oktober 1944. Groede zit vol met vluchtelingen, zo ook in de molen van Risseeuw. Het was de bedoeling om te gaan malen, maar dat veroorzaakt zo'n stoffige boel. De mensen die hun toevlucht hebben gezocht in de molen vragen daarom aan de molenaar of dat niet kon worden uitgesteld. Jan Risseeuw sr. zou hebben geantwoord: *"Nou dan gaan ze maar naar Snoep om meel."* Met 'Snoep' bedoelde hij de andere molenaar van Groede. De mensen hebben de indruk veilig te zijn in de molen, die met zijn dikke muren een veilig gevoel geeft. Helaas is dit maar schijn, want als groot opvallend gebouw, dat door de Duitsers ook als uitkijkpost wordt gebruikt, is de molen een doelwit voor de geallieerden.
Op het vliegveld Merville in Noord-Frankrijk stijgen acht vliegtuigen van het type Hawker Typhoon 1B op. Deze jagers zijn uitgerust met een 24 cilinder motor en bewapend met vier 20 mm boordkanonnen en 8 rp-3 raketten. De vliegtuigen van het 183-ste squadron hebben voor vandaag de opdracht: *"Armed recconaisance outside bombline in Breskens Area."* Hiermee wordt bedoeld, dat men in West-Zeeuws-Vlaanderen actief op zoek gaat naar doelwitten om aan te vallen. Wel moeten ze buiten de gebieden blijven waar door grote bommenwerpers gebombardeerd kan worden. De Typhoons staan onder leiding van Squadron Leader R.W. Mulliner, die opdracht geeft aan zijn mannen om in paren verder te gaan en hun opdracht naar eigen inzicht uit te voeren. In het logboek van de RAF staat vermeld: *"Aircraft split up into pairs, and various targets attacked with rockets and cannons – windmill."* Hieruit blijkt dat de molen het doelwit is geweest, waarschijnlijk omdat men een mogelijke uitkijkpost wilde vernietigen.
Op de bovenste zolder van de molen waren enkele Duitse soldaten ingekwartierd geweest. Zij beschikten over een eigen sleutel. Sinds 1943 was de molen in gebruik als uitkijkpost voor de luchtafweer van de marineflakabteilung 810. Deze had een batterij met vier 10,5 cm geschut opgesteld in stalen koepels. Dit werd batterie Süd genoemd, omdat deze diende als beveiliging van de zuidflank van Vlissingen. De batterij lag tussen Breskens en Fort Frederik-Hendrik, daar waar nu de veerhaven ligt. Een paar dagen voor de beschieting waren de Duitsers uit de molen vertrokken. Of dit toeval was of niet zullen wij helaas nooit te weten komen. Wel heeft één van de soldaten later nog een brief geschreven gericht aan Risseeuw. Wat er in die brief stond weet niemand, omdat hij verdween ongeopend in de vlammen van de openhaard.

Het einde

Ooggetuige Wim Barendse, zoon van de veldwachter, is net in de tuin van zijn ouderlijk huis dat aan het gemeentehuis grenst. Wim is gewend aan het geluid van jagers in de lucht, zoals Spitfires en Hurricanes met 12 cilinder motoren, maar hij kijkt op, omdat het geluid van het vliegtuig dat ineens aankomt zo afwijkend is (de 24 cilinder motor van de Typhoon). Op het moment dat hij de jager in de gaten krijgt, ziet hij dat er twee raketten worden afgevuurd en die slaan in in de molen van de vader van zijn klasgenoot Jan Risseeuw. Bij Risseeuw zit men net aan het middageten als ineens een vliegtuig in een duikvlucht wordt gehoord, waarna ze iets uit de lucht ziet vallen. Even later volgt een enorme explosie die zo hard is, dat alle pas gezeemde ruiten springen. Wanneer de rook is opgetrokken is de molen verdwenen en rest alleen een grote puinhoop. Waar voorheen vanuit het keukenraam de molen zichtbaar was, ziet men nu verderop de kerktoren staan.

Slachtoffers

In de molen verbleven leden van de familie Jansen uit Schoondijke en de familie Karels uit Breskens. Negen mensen hebben het kapot schieten van de molen niet overleefd waaronder vier kinderen. Eén persoon, Johannes Jannis Karels, heeft de beschieting wel overleeft. Op het moment dat de raketten werden afgevuurd was hij bij zijn vader om te kijken hoe hij de nacht was doorgekomen. Wel verloor hij zijn schoonmoeder, zijn vrouw en zijn beide kindjes omdat die op dat moment wel in de molen verbleven. Dit betekende het einde van de molen. Er is jammer genoeg niet herbouwd en alleen de motor van de mechanische maalderij heeft er nog enkele jaren gestaan. Vooral het grote vliegwiel, waarin molenaarsdochter Annie in opdracht van haar vader moest gaan staan om zo de boel aan gang te zwieren, stak boven het puin uit.

Ter nagedachtenis aan:
Wilhelmina de Lange-de Back, 51 jaar
Catharina Janneke Karels-de Lange (25)
Cornelis Francois Johannes Karels, (2)
Wilhelmina Marianne Karels, (1)
Jacobus Jansen (66)
Cornelia Johanna Jansen-Verherbrugge (37)
Jan Reinier Jansen (29)
Wilhelmina Jansen (13)
Elisabeth Jansen (11)

Bovenstroming

“Een tijdje terug zag ik op molen Het Hert in Putten (Gelderland), dat de hoge bewolking de ene kant op ging en de lage bewolking de andere kant. Het was een zonnige dag, met wolken dus. Is dat achteraf nog te verklaren?”

DOOR: DAVID HENNEVELD, weerkundige

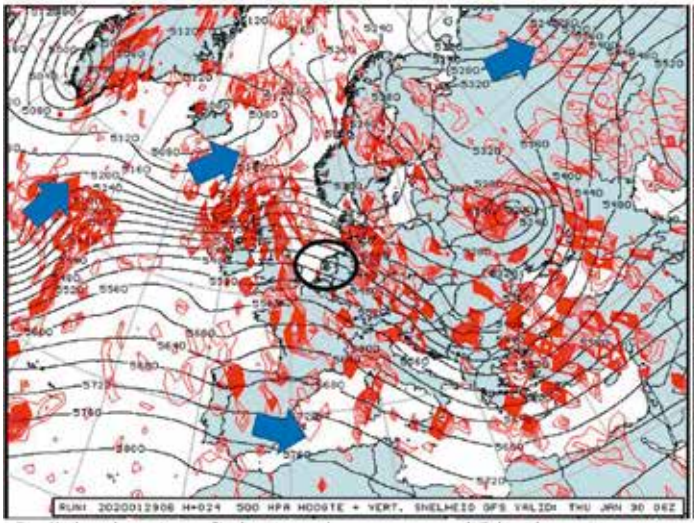

De linkerkaart geeft de stroming weer rond 5 km hoogte. Daar waait de wind precies gelijk aan de zwarte lijnen (isohypsen), er is op die hoogte immers geen wrijving. De blauwe pijlen geven aan hoe de wind daar precies waait. Nederland ligt in de cirkel. Boven Rusland waait op hoogte een westelijke wind, op de kaart hiernaast waait daaronder aan de grond een oostelijke wind.

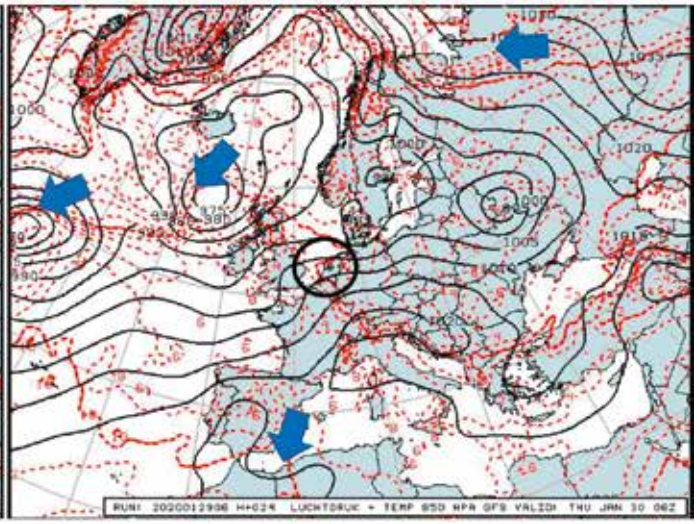

De rechterkaart geeft de gronddruk weer middels isobaren. Hier waait de wind ongeveer gelijk aan de isobaren. De blauwe pijlen geven op verschillende plaatsen de windrichting op de grond aan. Waar de blauwe pijlen staan waait de wind uit een andere richting dan op de linkerkaart. Het oosten van Spanje een noordelijke grondwind maar op hooge een westnoordwestelijke wind.

Opbouw van hoge druk

Over het algemeen zullen de bovenstroming (boven de 4 kilometer) en onderstroming (tussen 1 en 3 kilometer) redelijk gelijk aan elkaar zijn. Toch komt het regelmatig voor, dat wolken op verschillende hoogte een compleet andere kant op kunnen drijven. Dat komt vaak voor wanneer een hogedrukgebied zich vormt in de onderste luchtlagen (1 tot 3 kilometer) met daarboven de doorgaande, grotere stromingen. Dan zie je dat de wind onderin een andere richting aan zal nemen.

Opbouw van lage druk

Ook kan het zijn, dat op grotere hoogte aan de achterzijde van een lagedrukgebied nog een noordwestelijke wind staat, terwijl een nieuw lagedrukgebied dichterbij komt. Die laat de wind in de onderste luchtlagen alweer naar het zuidwesten draaien.
De wind kan dus langzaam ruimen of krimpen met de hoogte en soms wel haaks op elkaar staan of zelfs tegengesteld waaien. Bij grotere hoeken in windrichtingen zal de overgang hogerop in de atmosfeer vaak een windluw gebied opleveren, waarbij de wind dan ineens omgaat. Het is niet zo, dat er een zuidwest 8 en een noordoost 7 direct boven elkaar staan te blazen.

Vore

Ook komt het in de zomer vaak voor, dat op hoogte al een zuidwestenwind waait maar aan de grond nog een zuidoostenwind. Dit zal echter alleen in de onderste paar 100 meter zijn, daarboven draait de wind. Vaak zien we dit terug bij vores en convergentielijnen.
Ik besef dat bijgevoegde plaatjes voor de meeste mensen lastig te lezen zullen zijn. Slaat u ze gerust over: dit is een lastige vraag die ik alleen met zulke kaartjes kan ondersteunen.

TE KOOP GEVRAAGD

Een in goede staat verkerend tweedehands **staakijzer, tweetaks- of Engelse rijn** met bijbehorend **bolspil**. Tevens een **steenkuip met toebehoren**, geschikt voor een 15der steen, in redelijk goede of eenvoudig restaureerbare toestand. Lengte staakijzer: ca. 3,5 m.

Reacties kunnen gestuurd worden naar J. in ’t Veld, molenaar te Puttershoek, Tel. 0657 379 439 of korenmolendelelie@gmail.com. Inlichtingen aan hetzelfde adres.

Schroefvormen en schootvariatie

De schroefvorm of spiraal komt voor in de natuur en de techniek. Er bestaan linkse en rechtse vormen. Er draait iets om een as en het spoedt, of windt zich voort. In de molentechniek en in de weerkunde komt het herhaaldelijk voor. Voorbeelden zijn er eindeloos veel: water- en transportvijzels, wiekenkruisen, lage- en hogedrukgebieden, touwwerk, druk- en trekveren, bouten en moeren, spiraalgroei in hout. Het doel van dit artikel is om de lezers enige grip te laten krijgen op de betekenissen van de woorden schoot, spoed, en zeeg.

DOOR: NICO MEINSMA, Opgedragen aan mijn vriend en collega Henk Roelofs (10 maart 1946 – 19 augustus 2018)

Afbeelding 1. Linkse en rechtse draad vind je in dit soort draadspanners.

Rechtse en linkse winding

Wie even speelt met een niet te kleine rechtse bout en moer begrijpt de regels in de kortste keren. Rechtse bouten en moeren, vijzels, scheepsschroeven, propellers en molenkruisen zijn rechts gewonden als ze rechtsomdraaiend van je afgaan. Als het deel dat je draait op zijn plaats blijft komt, dat waar je het in of op draait, naar je toe. Dat kan een draadeind of moer zijn, water, graan of lucht. Deze voorwaarden zijn onafhankelijk van de draairichting en de taak van het werktuig: aandrijving, transport of voortstuwing.
Uit het voorgaande volgt al gelijk dat al onze huidige historische windmolens rechts gewonden zijn en rechtsom draaien, zoals de molenaar bij het vangtouw staande dat ziet. Het wiekenkruis is asymmetrisch met rechtse schoot en gehoorzaamt aan de volgende regel:

> **De benoeming van de *draairichting* volgt uit de *schroefvorm* samen met de bewegingsrichting van het draaiende of niet draaiende deel in de richting van de as**

Verwissel de twee schuin gedrukte woorden en de bovenstaande stelling is nog steeds geldig.

Een voorbeeld uit de weerkunde. Op het noordelijk halfrond daalt de lucht rechtsom in een hogedrukgebied en stijgt in het lagedrukgebied. Die lucht volgt het principe van een rechtse spiraal. Beschouw de luchtstroom als het deel dat draait. De isobaren - die we even naar boven meenemen - vormen de spiraal. Bij een lagedrukgebied volgt hieruit:
1. Volgens de regel kijken we van boven.
2. Er is een rechtse spiraal in het spel.
3. De lucht is het draaiende deel en komt op je toe.
4. Ze draait dus linksom.

Niet begrepen? Speel dan nog eens met die bout en moer.

Spoed

Bij schroefvormen en spiralen is er een manier om aan te geven 'hoe langgerekt' die spiraal is: dat noemt men de spoed. Dat woord kennen we van de vijzel en van andere technische zaken zoals schroefdraad. Dat laatste werd en wordt ook nog wel uitgedrukt in windingen of gangen per duim. Als bijzonder voorbeeld kennen we de trekveer die een variabele spoed heeft. Als je daarmee speelt, is de spoed aanvankelijk op zijn kleinst (de gangen liggen tegen elkaar) en bij uitrekken zie je de spoed groeien. Bij ander zaken dan veren heeft die spoed een vaste waarde op ieder punt van de straal rond de as. Uitgezonderd zijn de verstelbare bladen van windturbines, vliegtuigpropellers en de omkeerbare scheepsschroef.
Als de spiraal over een hele omwenteling doorloopt, kan je de spoed meten zoals bij een vijzel en schroefdraad. Bij de scheepsschroef spreekt men ook van de spoed. Dat laatste lijkt merkwaardig, want je kan hem niet over een hele omwenteling meten. Net als bij het wiekenkruis is de schoothoek (te vergelijken met de stand van de heklat) niet op iedere plaats van de straal gelijk en ook de spoed is niet gelijk. Bij de scheepsschroef wordt die spoed gemeten op meerdere plaatsen en berekend als een gemiddelde voor een hele omwenteling. Die spoed is nodig om de prestaties van het schip te meten.

Bij propellers, scheepsschroeven en molenkruisen zie je geen spiraal. Als ze draaien wordt er verwacht dat ze die spiraal maken in de lucht of in het water. Het wieken kruis snijdt in de lucht vier gangen die elkaar op 90° volgen. In water is het soms zichtbaar als er iets mankeert aan de vorm van de schroef. Dan worden aan de zuigende kant als het ware vacuümbellen getrokken. Dat is hetzelfde verschijnsel als de zeilslag bij het wiekenkruis. 'Waterslag' geeft cavitatie, dat is intering: er slaan hele kleine stukjes brons uit de schroef bij het dichtslaan van die bellen. Dus de schroef is niet goed ontworpen of hij draait te hard. Dat duurt een hele reis en geeft grote schade. Wij kennen dat verschijnsel voor korte perioden bij onbelast draaien van de molen. Dan is het zwichten of belasten.

Afbeelding 2. De in water zichtbare spiraalvorm. Dit komt door een niet optimale vorm.

Schoot

In afbeelding 3 geeft alleen die ene duig de goede schoothoek weer: de duig waar we op kijken. Schoot is dus de hoek die het vijzelvlak plaatselijk (aan de duig top, aan de voet of ergens daar tussenin) maakt met het draaivlak (blauw). Bij een heklat geeft men de hoek ten opzichte van het draaivlak van de roede.

Bij een wiekenkruis zouden we net als bij de scheepsschroef ook die gemiddelde spoed kunnen berekenen, maar die hebben we niet nodig. Je zou er ongeveer de windsnelheid mee kunnen bepalen, maar daar hebben we wel een beter instrument voor. Het gaat er om zoveel mogelijk energie uit die wind te halen. De heklatten dienen zó geplaatst te zijn, dat bij de gewenste snelheid bij een gemiddelde maalwind de overdracht van energie maximaal is, en het zeil niet klappert. De schoothoek moet op alle diameters optimaal zijn. In Gildebrief 3 en 4 uit 2019 kan je in de Koppeltoeren diagrammen zien, dat die schoot het gunstigst is bij de punten X of Y. Dat bereik je op een andere manier dan bij de vijzel maar het lijkt er op, want je kunt een wiek beschouwen als een hele grote vijzelduig. Door schootvariatie komen we op de juiste hoek op al die verschillende diameters rond de as.
Nu niet volgens het meetkundeboekje maar met een oog op het zeil, zoals het vroeger proefondervindelijk in de praktijk gedaan is. Dit geeft niet overal een precies gelijke spoed zoals bij schroefdraad. Dat komt omdat een vrijstromend medium zich anders gedraagt en er bovendien afwijkingen zijn in de luchtstroming rond het molenlichaam. Bij de scheepsschroef in water heb je weer andere afwijkingen. Die vormen zijn afhankelijk van het doel, het medium en het werkgebied. De doelen voor het werktuig zijn heffen, trekken, duwen of omgekeerd geduwd worden. Scheepsschroeven, wiekenkruisen en propellers zijn in de richting van de as ook niet symmetrisch zoals schroefdraad dat wel is. Daardoor is er ook verschil in nuttig effect (rendement) als ze achteruit moeten draaien.

Samengevat: een schroefvorm heeft altijd schootvariatie, maar niet altijd zo perfect als bij schroefdraad en vijzels. Dat ligt aan de proefondervindelijke vorming van veel werktuigen die niet volgens de meetkunde uit het boekje zijn gemaakt. Een uitleg over de vorm van het wiekenkruis uitgaande van de wind is een hiervan gescheiden verhaal en geeft weer andere belangrijke inzichten.

Het verband tussen spoed en schoot

Om dit duidelijk maken is de tekening (afbeelding 3) van een vijzel onontbeerlijk. Een eis bij schroefdraad en vijzels is dat de spoed op de buitenomtrek en op de kernomtrek precies gelijk zijn. De moer wil niet draaien als bijvoorbeeld de buitenkant sneller gaat dan de kern. Ze moeten precies gelijk op gaan. Bij de watervijzel is dat wat minder veeleisend, maar je zou toch extra wervelingen krijgen, die kosten alleen maar arbeid en leveren verliezen op. De gangen worden daarom zuiver op schoot gehouden en glad afgewerkt.
Wat stellen nu die groene lijnen in afbeelding 3 voor? Hiermee is de schoothoek aangegeven op de buitendiameter en op de balk of binnendiameter van de vijzelgang. Er zit twist of torsie in zo'n duig waaruit de vijzelgang is opgebouwd. De vorm is verwrongen. De schoothoek is veranderd. Dit gaat geheel regelmatig volgens het meetkundeboekje. Hier noemen we dat schootvariatie. Schootvariatie is nodig om de spoed overal gelijk te kunnen houden.

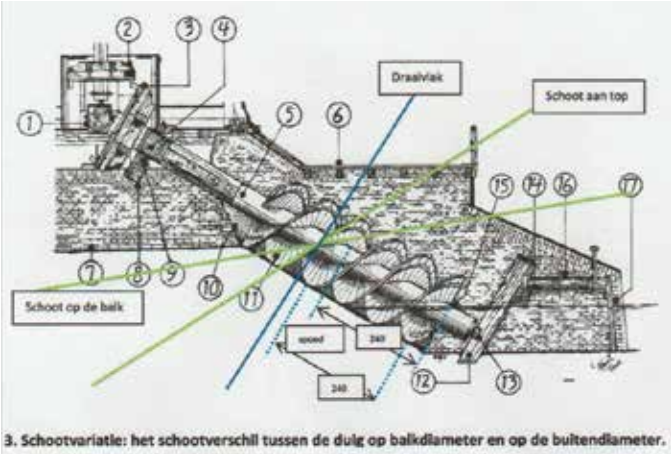

Afbeelding 3. Schootvariatie: het verschil in schoot tussen de duig op balkdiameter en op de buitendiameter.

De opkomst van het woord zeeg

Dat woord schoot (zeg maar het gemiddelde van al die schoothoeken) is in de vrijwillige molenaarstijd geheel ondergesneeuwd door het woord zeeg. Dit woord heeft zich verspreid, als een soort virus en is overal in doorgedrongen. Het begrip schoot kan je in sommige woordenlijsten niet eens meer vinden. Dat is een verarming van de vaktaal. Spoed en schoot hebben van oudsher beide met voortgang te maken, maar zeeg totaal niet: zeeg slaat meer op vorm. Zeeg noemt men de flauwe buiging in een scheepsdek, voor sterkte en afwatering. Ook wordt dat woord gebruikt bij het rietdek van molens als het niet liniaalrecht is, je ziet zeeg in een zeil dat wind vangt. Het betekent niets anders dan een flauw gebogen lijn en er valt niet gemakkelijk iets aan te meten waarmee je kunt rekenen.

Hoe begon het?

De oudste wiekenkruisen hadden een vaste schoot, daar viel geen zeeg te bespeuren (moderne kamerventilatoren zien er soms nog zo uit). Zelfs toen het wiekenkruis asymmetrisch werd bleef het nog zonder zeeg. Toen men in de loop van de zeventiende eeuw die schoot ging variëren kwam die zeeg in zicht. Bij sterkere variatie van die schoot werd de zeeg dieper. In recentere tijden is dat zeeg naast schoot gebruikt als iets gelijkwaardigs. Het is echter zo dat de aanwezigheid van zeeg van de schoot zegt, dat deze niet overal gelijk is. Schoot zegt niets van de zeeg - er kan wel helemaal geen zeeg zijn - terwijl de

schoot van groot naar klein kan veranderen. Zo kan ook de schoot in een wiek met zeeg in principe sterker of minder sterk worden zonder dat de zeeg verandert door alle latten een graad meer of minder diep in te zetten. Dit is bij ons geen praktisch voorbeeld, maar is een poging om te laten inzien dat de beide begrippen niet gelijkwaardig zijn. Het wordt toegepast bij verstelbare bladen van de moderne energiemolens en verstelbare scheepsschroeven. Die zeeg was slechts een bijkomstigheid en heeft de dienst ten onrechte overgenomen.
Als er nu bijvoorbeeld sprake is van een vaste schoot - zoals op de bijgaande foto bij een oud dwarstuig - dan heeft men het over een 'vaste zeeg': een onmogelijke woordcombinatie. Iets wat kaarsrecht is, heeft geen zeeg. Natuurlijk vind je dan ook het overbodige 'variabele zeeg' en zelfs 'negatieve zeeg'. Zo verzinken we wat in de vergetelheid en we wilden zo graag iets goeds bewaren. Was het niet een deel van onze taak ook de woordenschat van ons vakgebied voor verval te behoeden?

Afbeelding 4. Moulin de Coulx. Geen zeeg, toch schoot.

De zeeg is een fraaie lijn en het begrip heeft veel te maken met onze esthetische waardering van de oude rondgebouwde schepen en de molens. Zoals we gevoelig zijn voor andere schoonheid. Het woord zeeg zou echter in de opleiding rondom de kennis van het wiekenkruis heel wat bescheidener gebruikt kunnen worden, opdat het woord schoot in ere hersteld kan worden.

Het ontstaan van zeeg

De geschiedenis leert ons dat het wiekenkruis eerst asymmetrisch werd. Vermoedelijk gaf bij het dwarstuig het deel vóór de roede altijd de heftigste zeilslag. De met kluften ondersteunde voorzoom met sterke schoot kende men nog niet. Toen begon de schootvariatie. Laten we daar eens beginnen.
Dat onder een groeiende hoek zetten van de heklatten lijkt wat op het bouwen van een vijzel. Als je door zou gaan kreeg je een schroefvormig vlak rondom de roede met een enorme spoed. Dat is alleen maar om zo even over na te denken, misschien helpt het om te beseffen wat je ziet. Bij de scheepsschroef noemt men die vervorming van dat vlak getordeerd. Die tordering of twist zat bij de vijzel ook in de duig. Het wijst op schootvariatie.
Als je heklatten volgens de in de boeken genoemde hoeken in een roede aanbrengt, krijg je achter de roede een holle zeeg aan de windzijde. Dit is in afbeelding 5 over een overdreven korte lengte voorgesteld. Aan de voorkant van die roede steken dan die latten - korter afgezaagd ook kardoezen genoemd - weer naar buiten. Wat blijkt nu? Die kardoezen hebben een bolle zeeg naar de windzijde! Dit is ook in afbeelding 5 geprobeerd duidelijk te maken. Dat is natuurlijk geen nieuws voor molenmakers: het is een wetmatigheid waar je niet aan ontkomt.

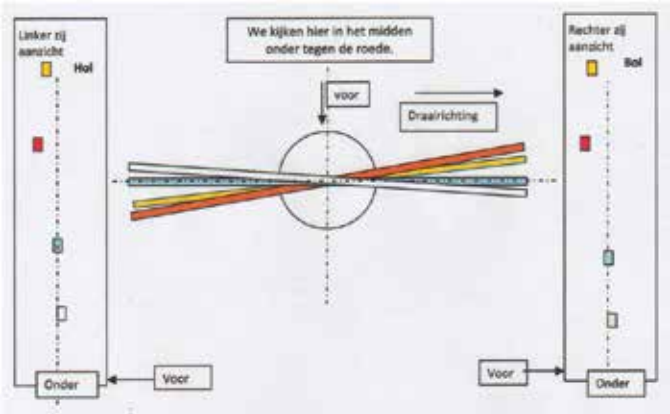

Afbeelding 5. Een voorstelling van het hol en bol worden van de zeeg.

Nu is over dat hol en bol iets geschreven door de Engelsman Smeaton die onderzoek deed naar model wiekenkruisjes en dat in 1757 opschreef. In het boek van R.J Hills 1993 "Power from wind" staat op bladzijde 90 (hier vertaald): "Zijn resultaten gaven aan dat de beste vorm voor een wiek bol zou moeten zijn naar de windzijde gekeerd, maar Hollandse ervaring had geleerd dat een holle vorm beter was." Dit verschil lag aan zijn proefnemingen zonder molenromp. Maar die holle vorm was dus toeval, een bijkomstigheid. Men was bezig met schootvariatie om het zeil rustig te krijgen. Toeval, tenzij we door de geschiedschrijvers verkeerd zijn ingelicht en schootvariatie voorafging aan asymmetrie. Dat bolle kun je tegenwoordig toch terugzien bij de grote elektriciteit opwekkende molens waar de romp een paal is en niets meer voorstelt.

Afbeelding 6. Bol naar voren.

Je kan uit het voorgaande opmaken, dat er door het gebruik van zeilen veel geleerd is om voor die tijden de beste vorm voor een molenwiek te kunnen maken. Het slaan van het zeil gaf aan, dat er iets fout was. Met borden kwam je daar niet achter. Die bolle voorzoom uit afbeelding 5 had dus niet de juiste vorm: achteraf reden te meer om daar niet weer een zeil te proberen, ook al kon je met schootvariatie wat verbeteren. Toch zie je in Frankrijk veel dwarstuig met schootvariatie. Zeeg dus. De tekening voorop Sipman's "Molenbouw" laat zo'n dwarstuig met zeeg zien. Molinologen betwijfelen sterk de historische juistheid van deze fantasie, omdat in de Lage Landen eerst het asymmetrisch wiekenkruis kwam voordat er enige schootvariatie werd toegepast.

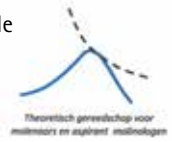

Subsidie bouwtekeningen Noordmolen Twickel

DOOR: JAN HILVERDINK

De Stichting Beheer Noordmolen Twickel heeft een prachtig bedrag aan subsidie ontvangen van het Fonds voor Cultuurparticipatie. Deze subsidie is bedoeld om het inwendige deel van de Noordmolen met maatvoering op tekening te zetten. Dan is het cultureel erfgoed voor altijd vastgelegd. Het gebouw van de molen inclusief het waterrad staat grotendeels op tekening.

Investering

Belang van de investering is de zorg voor het voortbestaan van de oliemolen in geval van een calamiteit. De organisatie en natuurlijk de vrijwilligers kunnen er van op aan, dat de molen weer hersteld kan worden, als deze afbrandt of op een andere manier schade oploopt. Het zogenaamde gaande- en slaande werk van de molen is van bijzonder belang. Dit is onder andere de kollergang, het vuister, de slagbank en de aandrijving daarvan via de diverse kamwielen.

Afbeelding 1: Op de foto is de Leica P40 scanner te zien waarmee LBA Projectbureau voor Civiele techniek, Bouw & Geodesie te Groenlo de molen in 'kaart' heeft gebracht.

Erfgoedvrijwilligers

De molenaars van De Stichting Beheer Noordmolen Twickel zijn 'erfgoedvrijwilligers' die hun ziel en zaligheid in hun Noordmolen steken. Zij willen natuurlijk, dat dit stuk unieke erfgoed in zijn originele vorm blijft bestaan. Tijdens de opening van de molen wordt er olie uit lijnzaad geslagen. De molenaars ontvangen de bezoekers, geven voorlichting over het eeuwenoude ambacht van molenaar. Ook vertellen zij over de geschiedenis van de ruim 700 jaar oude molen.

Uitvoering Project

De technische uitvoering van het project en het tekenwerk wordt verricht door LBA Projectbureau uit Groenlo in samenwerking met initiatiefnemer Jan Hilverdink en enkele andere molenaars.

Afbeelding 2: LBA scant met een geavanceerde Leica P40 scanner met hoge snelheid en kwaliteit van 1 miljoen punten per seconde het inwendige en het uitwendige van de Noordmolen.

Het resultaat is een enorme digitale puntenwolk die dient als basis voor het maken van een Auto-Cadbestand. Hiervan worden de technische tekeningen op PDF gemaakt. Ook is er een zogeheten TruView aangeleverd: dit is programma op de computer waarmee je virtueel de molen kunt bezoeken. De scan is 31 maart 2020 gemaakt en in de loop van mei 2020 zijn de tekeningen gereed gekomen. Deze zijn via steekproeven op maatvoering gecontroleerd.

Handmatig inmeten

Omdat de scanner niet alles kan zien, worden er via handmatig inmeten de ontbrekende gegevens op AutoCad en tekening gezet. Het is de bedoeling dat een aantal leerlingen bouwkunde van het ROC uit Hengelo hierbij behulpzaam zijn. De uitvoering hiervan is gepland voor het najaar van 2020.

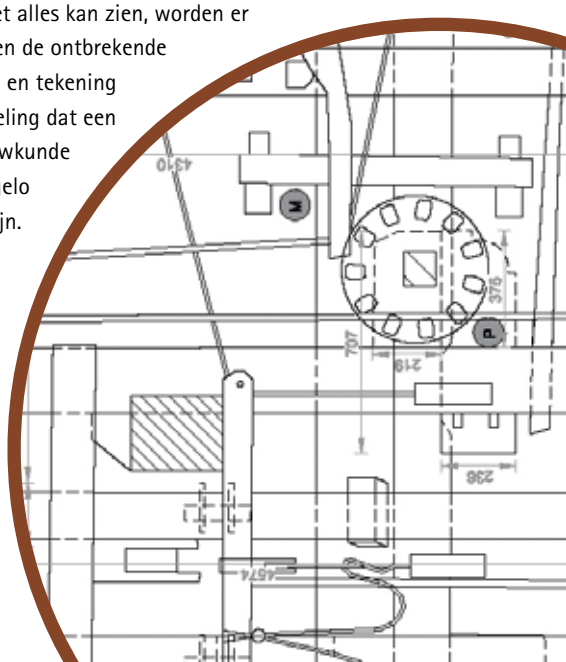

Afbeelding 3: detail van de scan.

Molentermen (4)

DOOR: BAREND ZINKWEG

Niet altijd is meteen duidelijk wat een molenterm betekent. Soms is dat zelfs zo duister, dat je het domweg uit je hoofd moet leren. Toch heeft zo'n term een oorsprong en als je die kent helpt het enorm om 'm te onthouden. Moet je die term dan altijd paraat hebben? Ik vind van niet, want je kan het altijd opzoeken, maar het is wel gewoon leuk.

Dierenwereld

Een **gaffelwiel** kan je veelal vinden op een luias om die op de hand te kunnen gebruiken. We hebben te maken met een massieve, ronde plaat of een wiel met kruisarmen en plooistukken. Dat wiel heeft aan de omtrek in V-vorm staande houten of ijzeren uitsteeksels. Tussen deze uitsteeksels loopt een rondgaand touw over het wiel heen. In de molen van Zeddam vind je boven in de kap twee van deze wielen om de molen er mee op de wind te zetten. Er zijn ook molens met zo'n wiel in de kap en daar loopt het vangtouw er over: daar werkt dat net zoals een vangtrommel.

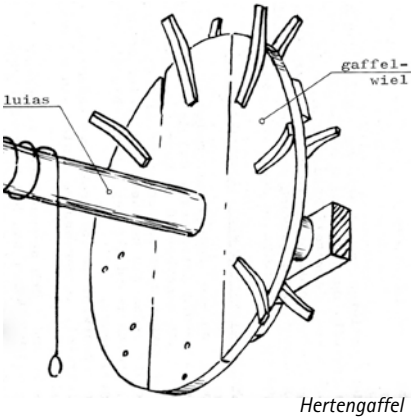

Hertengaffel

Dat het een wiel is kan makkelijk gezien worden, maar waar komt die *gaffel* vandaan? Het woord gaffel is één van de vele molentermen uit de dierenwereld. Het gewei van een tweejarig hert heeft twee punten en heet een gaffel. Daarom heeft een hooivork met twee tanden dezelfde naam. Op een zeilboot kan het grootzeil op verschillende manieren opgehesen worden. Eén van die manieren is door de bovenkant van het zeil vast te maken aan een ronde paal die langs de mast omhoog gehesen wordt. Als het zeil dan gehesen is, krijg je ook 'een steel met twee tanden'. Daarom heet dat rondhout ook een gaffel en dit type zeil heet daarom een gaffelzeil.

Klauwwiel

Datzelfde wiel kennen we nog met een andere naam: **klauwwiel**. Ook dat komt uit de dierenwereld. Op de rand van dit wiel zitten klauwen waartussen het touw gevat blijft. Die lijken op de klauwen van een roofvogel die van twee kanten een prooi vastgrijpen.

Klauw roofvogel

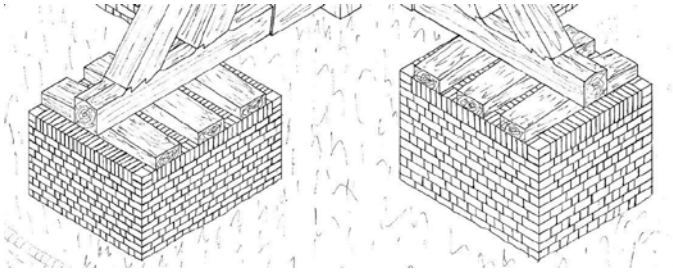

Teerlingen

Verouderd Nederlands

Staanders van houten bouwwerken (huizen, schuren en molens) kunnen beter los van de ondergrond staan. Die staan daarom op verhogingen van metselwerk. Van de oudste standerdmolens is bekend, dat de standerd met de kruisplaten in de grond begraven waren. Die hielden dat niet lang vol, omdat die doorlopend nat en weer droog werden en daardoor snel wegrotten. Om die langer mee te laten gaan, moesten die los van de ondergrond komen en gedragen worden door iets dat beter tegen die nattigheid kon. Bijkomend voordeel was dat de molen hoger kwam te staan en dan kon er ook een groter gevlucht aan gehangen worden. Metselwerk in de vorm van een kubus is dan heel bruikbaar. Zo'n kubus doet dan weer denken aan een dobbelsteen en een oud woord daarvoor is **teerling**.

Een spreekwoord zegt: de teerling is geworpen. Dat betekent dat als je de dobbelsteen eenmaal losgelaten hebt er geen weg meer terug is. Bedenk wel: als je alleen het woord kent, weet je nog niks: blijf nieuwsgierig.

Aantrekkende wind na koufront

DOOR: DAVID HENNEVELD, weerkundige

Naar aanleiding van mijn oproep voor weervragen kwam het volgende binnen: hoe het komt dat na de passage van een koufront de wind ruimt en toeneemt.

Lage druk

Een lagedrukgebied met een volmaakte vorm is mooi rond. Een ronde vorm wil zeggen, dat bij het overtrekken van het lagedrukgebied de wind altijd wel de neiging zal hebben om te ruimen maar wel gelijkmatig. Het ruimen van de wind is echter vaak terug te vinden bij de fronten en troggen. Achter een koufront bevindt zich een andere luchtsoort met lagere temperaturen (aan de grond én op hoogte) en een lagere luchtvochtigheid. Deze verschillen in luchtsoort zorgen al voor een hoek met het koufront ofwel de isobaren gaan hoeken/krommen. Vaak is het zo, dat hoe groter de verschillen zijn vóór en áchter het koufront des te groter de winddraaiing is bij het overkomen van het front zelf. Achter het koufront kan de wind toe gaan nemen, maar dat hoeft echter niet. De weerkaarten tonen aan of dat zal gebeuren. Achter het koufront komen troggen voor (knikken in de isobaren met buienlijnen en vaak een hoogte-trog erboven) en die drukken vaak de isobaren wat dichter op elkaar ofwel de wind zal daar wat toenemen. Achter een koufront komt men meestal in het gebied terecht tussen de kern van lagedruk en het koufront. Daar vind je meestal ook de grootste drukverschillen met een bijbehorende toename van de wind. De kern van het lagedrukgebied kan namelijk nog verder uitdiepen met meer wind als gevolg.

Hoge druk

Verder zijn ook hogedrukgebieden en ruggen van hogedruk van belang. Hoe snel volgen deze achter het koufront en hoe krachtig zijn deze opgebouwd? Als zich namelijk vrij snel achter de passage van een koufront een krachtige rug van hoge druk opbouwt, zal deze zorgen voor het toenemen van de gradiënt ofwel de verschillen in de luchtdruk worden groter. Dan neemt in reactie daarop ook de windsnelheid toe.

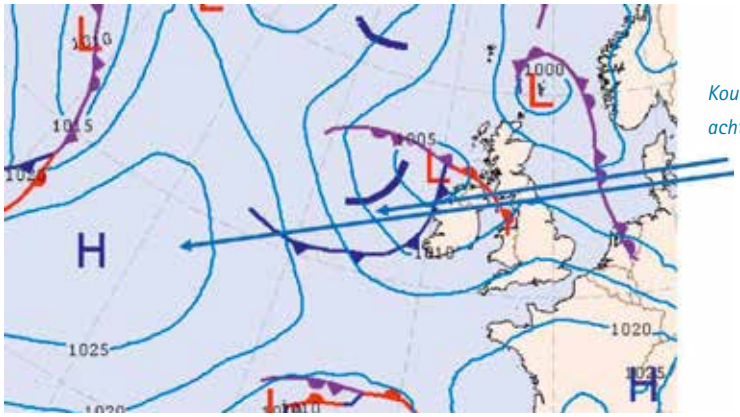

Koufront met scherpe ruiming doordat er vlak achter een hogedrukgebied ligt.

Tevens staat voor het koufront uit meer wind dan erachter. Op het hele koufront neemt hier de wind af.

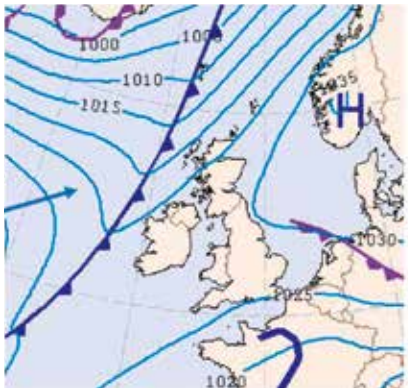

Een rug van hogedruk vlak achter het koufront zorgt voor een extra scherpe wind draaiing ofwel ruiming.

Een nieuwe weercursus

Komend najaar hoopt het Gilde opnieuw een weercursus aan te bieden aan haar leden. Zoals inmiddels gebruikelijk is, wordt deze verzorgd door David Henneveld, meteoroloog bij Weathernews. We hebben deze keer een plaats in de noordelijke regio gezocht.

Het zijn drie dinsdagavonden: 29 september, 6 en 13 oktober.
Tijd: van 20.00 tot 22.00 uur (graag 19.50 uur aanwezig).
Locatie: Dutch Golf Hattem, Konijnenbergerweg 3, 8051 CC Hattem
Gezien de huidige gezondheidsmaatregelen – voldoende afstand houden – is er plaats voor 60 deelnemers.
De eerste twee avonden gaan over Weerkaarten: welke zijn er, wat staat erop en hoe te lezen?
De derde avond gaat over Koufronten en troggen in het stormseizoen: lessen leren uit de winter van 2019.

Aanmelden voor deelname is noodzakelijk in verband met het maximale aantal deelnemers. Stuur een e-mail naar: h.c.kammeraat@gmail.com.

Kees Kammeraat

Gezocht

VRIJWILLIGE MOLENAAR

voor de Witte Watermolen

Lijkt werken op een historische molen jou leuk? Ben je gediplomeerd molenaar (wind- en/of watermolen)? Heb je affiniteit met cultuurhistorie en biologische producten? Ben je minimaal 1 dag (of dagdeel) per week beschikbaar? Dan is deze klus echt iets voor jou!

Wat doet Natuurcentrum Arnhem?
Natuurcentrum Arnhem wil mensen betrekken bij natuur en duurzaamheid. Zo kan iedereen terecht bij de Molenplaats Sonsbeek en de Witte Watermolen om informatie te krijgen over cultuurhistorie, lokale streekproducten en om de natuur te beleven.

Witte Watermolen Sonsbeek
De Witte Watermolen is een levend monument. Wij malen meel voor eigen verkoop in de Molenschuur, maar ook voor bakkers en particuliere klanten. Wij zijn SKAL gecertificeerd: wij verwerken alleen biologisch grondstoffen. De molen ontvangt een paar duizend bezoekers per jaar, waaronder veel kinderen. De molenaar werkt nooit alleen, altijd samen met een andere vrijwilliger

Wat zijn je taken?
- Malen, scheppen en schoonmaken.
- Rondleiden van bezoekers.
- Maken van bloem uit meel.
- Ondersteunen van de andere vrijwilligers onder andere bij het maken van pannenkoek- en cakemixen.
- Bijhouden van voorkomende administratieve taken waaronder maalgegevens.

Wat vragen we van je?
- Zelfstandigheid: na een inwerkperiode kan je de molen zelf bedienen en de voorkomende werkzaamheden uitvoeren.
- Klantvriendelijkheid: je geeft bezoekers een rondleiding en bent behulpzaam als men vragen heeft.
- Verantwoordelijkheid: je bent het aanspreekpunt van de molen en ondersteunt de andere vrijwilligers bij hun werkzaamheden.
- Nauwkeurigheid: je zorgt voor de juiste samenstellingen van de mixen.
- Beschikbaarheid: minimaal één dag (of dagdeel) per week.

Wat krijg je van ons?
- Een bruisende, levendige, natuurlijke werkplek.
- Leuke contacten met onze bezoekers.
- Prettige en inspirerende collega's.
- Afwisselend en zelfstandig vrijwilligerswerk.

De Witte Watermolen is nu open op woensdag van 10.00 tot 16.00 uur en op zondag van 12.00 tot 16.00 uur. Andere openingstijden zijn afhankelijk van de mogelijkheden van de nieuwe molenaar.
Hoe toon je je interesse?
Stuur een mail aan Jantine Jansen, info@natuurcentrumarnhem.nl, met vermelding van het onderwerp: Vrijwillige Molenaar de Witte Watermolen.
Wil je eerst nog informatie over deze functie? Loop dan tijdens openingstijden eens binnen bij de molen en vraag naar Lidy Bruntink.

Leer je molen kennen

Voor deze Gildebrief hebben wij een artikel gekregen van Jan Maarten van de Griend. Het artikel heeft de titel 'Leer je molen kennen'. Het artikel geeft uitleg over en inzicht in de loopvlakken van kammen en staven. Het artikel is bedoeld om duidelijk te maken, dat de staven van schijflopen vaak niet op steek staan en dat de mogelijkheid bestaat om die wel op steek te laten zetten.

"Vroeg of laat ontstaan er op kammen en staven loopvlakken. De vraag is: kunnen we van deze loopvlakken iets leren, als het om de kwaliteit van de overbrenging gaat? Het antwoord is zeker wel, we zullen het met voorbeelden aantonen. Wat willen we weten? De mate van wrijvingsverliezen en de slijtage-gevoeligheid van het loopwerk. Waar we naar op zoek zijn, is de vraag of de krachtoverdracht wel plaats vindt tussen de kop en de voet (tijdens het uitstrijken) na het diepste ingrijppunt, want dan zijn de wrijvingsverliezen het laagst."

Uitvoerig en met voorbeelden is dit alles beschreven. Het artikel is alleen te groot om te plaatsen in De Gildebrief, maar het is te interessant om niet te delen. Als redactie hebben wij het bestuur gevraagd om het artikel als naslagwerk te plaatsten op onze website. Hierover is nog geen duidelijkheid. Wil je het artikel lezen, stuur dan een e-mail naar redactie@vrijwilligemolenaars.nl.

Jan Maarten van de Griend heeft ook een boek geschreven over kamwielen. Met zijn technische achtergrond heeft Van de Griend zich grondig verdiept in dit boeiende stuk techniek. Hij heeft vele wielen opgemeten en kon door praktische kennis en goed onderbouwde berekeningen aangeven waarom het ene kamwiel feilloos werkte en het ander slijtage gaf. Hij hielp al diverse molenmakers bij het ontwerpen van een kamwiel.
Die kennis en ervaring heeft hij - aangevuld met tekeningen en berekeningen uit de praktijk - samengevat in zijn boek. Dir is duidelijk een boek voor de technische molenliefhebber.

Jan Maarten van de Griend: De molen als werktuig – Kamwielen – Handleiding
Het op een ambachtelijke wijze ontwerpen van alle voorkomende kamprofielen, met minimale wrijvingsverliezen en minimale slijtage als uitgangspunt.
ISBN 978-90-830265-0-3

Het boek telt 146 pagina's en het kost € 32,50 (inclusief verzendkosten in Nederland).
De uitgever is Drukkerij RAD in Dordrecht. Een bestelformulier vindt u op https://drukkerij-rad.nl/de-molen-als-werktuig-kamwielen-te-koop-bij-rad/.

Als u het boek besteld en betaald heeft, wordt ook de rekenmodule als een excel-bestand per mail aan u verzonden.

Limburgse Molendag 2020 gaat niet door!

Ieder jaar op de eerste zondag van oktober organiseert de Molenstichting Limburg samen met de afdeling Limburg van het Gilde de Limburgse Molendag. Voor 2020 heeft de organisatie besloten om deze dag NIET door te laten gaan dit natuurlijk door het coronavirus.
In eerste instantie was er nog voldoende basis om de molendag door te laten gaan, maar de Molenstichting heeft na een heroverweging besloten om de molendag 2020 toch af te blazen.
Voor meer informatie over de Limburgse Molens kunt u terecht op www.limburgsemolens.nl.

Frans Verstappen

©2020 Het Gilde van Vrijwillige Molenaars.
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronische gegevens-verwerking of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

WORD MOLENAAR

Op mijn dertiende ben ik molengek geworden in korenmolen De Prins van Oranje in Bredevoort bij Marti te Brake. Als kind kwam ik bij Dik Abelskamp (meneer Abelskamp voor mij) in korenmolen Nooitgedacht in Warnsveld en heb daar de opleiding gedaan. Als 18-jarige ben ik geslaagd in maart 1978. Daarna heb ik gedraaid met de Warkense Molen in Warken, Werklust in Oene en sinds 1998 op oliemolen De Passiebloem in Zwolle.

Ik was een van de oprichters van het Olieslagersgilde. Tussen 2002-2007 hebben wij tien keer het blad De OlieNOOT uitgebracht. Het doel was om mensen met belangstelling voor het olieslaan met elkaar in contact te brengen. Ook wilden we de nog aanwezige kennis verbreden en verspreiden. Alle nummers van dit blad kan je vinden op www.olieslagersgilde.nl en dan doorklikken op 'OlieNOOT'.

Ik ben van 2000-2012 lid geweest van de 'Werkgroep 1 - herziening molenaarsopleiding', bestuurslid van de provincie Overijssel en sinds 2008 ben ik daar instructeur.
.
In 2010 benoemde het Gilde mij samen met Hub van Erve tot landelijk vertrouwenspersoon. Een vertrouwenspersoon is het eerste aanspreekpunt in geval van seksuele intimidatie, agressie, racisme en geweld. Wij begeleiden, zoeken samen met de klager naar oplossingen, geven ondersteuning en advies.

Ik werk als olieslager in het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem en ook als molenaar op de windmolens daar.

Ada Meurs-Lollinga

Geef een eigen draai aan de molen!

Word molenaar!